

OBSAH

Editorial	5
J. S v o b o d a: Moc řádná -zástupná ve vztahu k nerozlučitelnosti manželství	7
J. K a š n ý: Advokát v kanonických řízeních	29
POZNÁMKY A DISKUSE	
S. P ř i b y l: Kanonická recepce ekumenismu	43
DOKUMENTY	
Základná zmluva medzi Svätou stolicou a Slovenskou republikou	55
ANOTACE A RECENZE	
Burger, Guido (edit.): Konfesní právo v nových spolkových zemích: Sbírka textů ústav a smluv z oblasti konfesního práva; Konfesní právo v Polsku, České republice a Maďarsku (Z. Horák)	64
Urfus, Valentin: Právní dějiny na pražské právnické fakultě (Jejich výuka od osvícenství do druhé světové války) (S. Pšenička) ...	66
Přírůstky knihovny Společnosti pro církevní právo (spš)	68
INFORMACE	
Ze zahraničních časopisů	70
Dnes Vám představujeme:	
Institut konfesního práva při Společnosti pro církevní právo (Z. Horák) ...	71
KRONIKA	
Zprávy ze Společnosti pro církevní právo (thp)	72

CONTENTS

Editorial	6
J. S v o b o d a: The Ordinary and Vicarious Power in Relation to the Dissolution of a Marriage	7
J. Kašný: The Advocate in Canon Processes	29
NOTES AND DISCUSSION	
S. Přibyl: The Canonic Reception of Ecumenism	43
DOCUMENTS	
The Fundamental Agreement between the Holy See and the Slovak Republic	55
ABSTRACTS AND RECENSIONS	
Burger, Guido (edit.): The State Ecclesiastical Law in the New Federal States: The Collected Texts of Constitutions and State-Church Agreements; State Ecclesiastical Law in Poland, Czech Republic and Hungary (Z. Horák)	64
Urfus, Valentin: Legal History at the Law Faculty in Prague (Its Teaching from the Enlightenment to the World War II) (S. Pšenička)	66
Accessions to the Library of the Church Law Society (spš)	68
INFORMATION	
<i>From Foreign Periodicals</i>	70
<i>We present you:</i>	
The Church Law Society – Institute for State Ecclesiastical Law (Z. Horák)	71
CRONICLE	
News from the Church Law Society (thp)	72

INHALT

Editorial	6
J. S v o b o d a: Die ordentliche Vertretungsvollmacht in Bezug auf die Unauflösbarkeit der Ehe	7
J. Kašný: Der Advokat in den kanonischen Verfahren	29
NOTIZEN UND DISKUSSION	
S. Přibyl: Kanonische Rezeption des Ökumenismus	43
DOKUMENTE	
Der Grundvertrag zwischen dem Heiligen Stuhl und der Slowakischen Republik	55
ABSTRAKTA UND REZENSIONEN	
Burger, Guido (edit): Staatskirchenrecht in den neuen Bundesländern: Textsammlung - Verfassungen und Staatskirchenverträge; Staatskirchenrecht in Polen, Tschechien und Ungarn (Z. Horák)	64
Urfus, Valentin: Rechtsgeschichte an der Prager Juristischen Fakultät (Die Lehre von den Aufklärung bis in den zweiten Weltkrieg) (S. Pšenička).	66
Neue Bücher in der Bibliothek der Gesellschaft für Kirchenrecht (spš)..	68
INFORMATIONEN	
<i>Aus den ausländischen Zeitschriften</i>	70
<i>Heute stellen wir Ihnen vor:</i>	
Institut für Staatskirchenrecht der Gesellschaft für Kirchenrecht (Z. Horák)	71
CHRONIK	
Kurze Nachrichten der Gesellschaft für Kirchenrecht (thp)	72

INDICE

Editoriale	6
J. S v o b o d a: La potestà ordinaria – vicaria in relazione alla indissolubilità del matrimonio	7
J. Kašný: L'avvocato nel processo canonico	29
APPUNTI E DISCUSSIONE	
S. Přibyl: Ricezione canonica dell'ecumenismo	43
DOCUMENTI	
Patto fondamentale fra la Santa Sede e la Repubblica Slovacca	55
ANNOTAZIONI E RECENSIONI	
Burger, Guido (ed.): Diritto ecclesiastico statale nei nuovi stati federali: La collezione di testi delle costituzioni e dei patti di diritto ecclesiastico statale; Diritto ecclesiastico statale a Polonia, Repubblica Ceca e Ungheria (Z. Horák)	64
Urfus, Valentin: Storia di diritto alla facoltà di giurisprudenza Praghese (La sua insegnazione dall'illuminismo alla II ^a guerra mondiale (S. Pšenička)	66
Accessioni nella biblioteca della Società di Diritto Canonico (spš)	68
INFORMAZIONI	
Dalle riviste estere.....	70
Oggi vi presentiamo:	
L'Istituto di Diritto Ecclesiastico Statale presso la Società di Diritto Canonico (Z. Horák)	71
CRONACA	
Le notizie dalla Società di Diritto Canonico (thp)	72

Editorial

Vážení čtenáři,

zahajujíce vydávání 7. ročníku našeho časopisu, rozhodli jsme se doplnit na titulní straně originální název anglickým překladem. Činíme tak s ohledem na rostoucí počet našich zahraničních čtenářů. Povzbuzeni žádostmi zahraničních univerzit, správních úřadů a mezinárodních organizací, máme v úmyslu častěji publikovat překlady významných českých dokumentů týkajících se právního postavení církví a náboženských společností v České republice, a to jak na našich internetových stránkách, tak i v tomto časopise.

Těšíme se na Vaše podněty, povzbuzení a trvalé zachování přízně. Budeme rádi, pokud náš časopis doporučíte dalším zájemcům.

redakce

Editorial

Dear readers,

opening the edition of the 7th year of our periodical, we decided to add the English translation of its original name to the title page. We do it with regard to the rising number of our readers from abroad. Encouraged by the requests of foreign universities, administrative bodies and international organizations, we plan to publish the translations of the important Czech documents relating to the legal status of churches and religious societies in the Czech Republic in this periodical as well as in our internet websites more often.

We are looking for your proposals, encouragement and constant retainment of friendship. We will be glad if you recommend our periodical to other ones who are interested in.

Board of Editors

Moc řádná – zástupná ve vztahu k nerozlučitelnosti manželství

Dr. Jiří Svoboda

Úvod

Princip pevně hlásaný učitelským úřadem Církve prohlašuje, že snoubenci platně uzavírající manželství¹ jsou vzájemně vázání po celý život nerozlučitelným poutem. Toto pouto nazýváme nerozlučitelností manželství. Papež Jan XXIII. napsal k této skutečnosti: „*Při pečlivé ochraně nerozlučitelnosti pouť....Církev brání ne tolko právo církevní a světské, ale především přirozené a božské positivní....Nejedná se tedy o příkazy a normy vtisknuté okolnostmi, jež je možno v průběhu generací měnit, ale o Boží vůli, rád nedotknutelný, stanovený samotným Bohem k ochraně první a základní buňky společnosti*“². K tomu dodává Pavel VI.: „*Církev nemůže ustoupit od hlásání nejvyššího principu vloženého do přirozeného práva, potvrzeného a zdůrazněného křesťanům zákonem Evangelia, kde Kristus nabádá, že se člověk nemůže odvážit zrušit to, co Bůh sám spojil*“³.

Rozbité manželství ze zlého úmyslu přináší rozvedeným manželům vážné obtíže, kdy zároveň se zákazem nového sňatku může být ohrožena jejich spása. Existuje tedy problém, zdali zákon nerozlučitelnosti připouští výjimky, aby ve zvláštních případech a za určitých podmínek mohl být uvolněn prostřednictvím dispense.

Pavel VI. prohlašuje: „*Je jisté, že Ježíš Kristus, při udělení své božské autority Petrovi i apoštolům a při poslání učit všechny národy jeho přikázání, ustanovil je autentickými strážci a vykladateli celého mravního zákona, ne tolko zákona Evangelia, ale též přirozeného. Neboť též přirozený zákon je výrazem Boží vůle a jeho věrné naplnění je rovněž nutné k věčné spáse národů*“⁴.

¹ Cf. S. LENER, *Concezione personalistica e indissolubilita intrinseca del matrimonio*, v «La Civiltà Cattolica» 121, III (Roma 1970) 319–330.

² Projev ke členům Tribunálu Římské Roty, ze dne 13.12.1961, v AAS 53 (1961) 818.

³ Proslov ke kardinálům, prelátům římské kurie a papežského domu, ze dne 22.12. 1970, v AAS 63 (1971) 87.

⁴ HV 4, v LE, vol. III, 3676, 5406.

V soudní praxi se setkáváme s nepochopením lidí, jako by Církev rozváděla manželství, zvláště v případě, pokud je papeži předloženo „*rozlomení manželského pouta*“. Podle prastarého principu: «*Kdo dobře rozlišuje, dobře vyučuje*» učiňme takové rozlišení! Kanonické právo pro tyto případy používá mechanismu dvojího typu: buď *soudního*, nebo *administrativního* (výkonného). První mechanismus směruje k prohlášení neplatnosti uzavřeného manželství, neboť „*křesťané jsou oprávněni domáhat se práv, která mají v církvi, a podle práva je hájit u příslušného církevního soudu*“⁵. Každý muž či žena domnívající se, že jeho manželství bylo uzavřeno neplatně, má právo domáhat se prostřednictvím žaloby předložené příslušnému tribunálu přezkoumání platnosti svého manželství. Soudce je povinen prozkoumat žádost a zjistí-li její opodstatnění, musí dovést proces až k definitivnímu rozsudku buď kladnému (*affirmativnímu*), či zápornému (*negativnímu*), který potom přezkoumává tribunál druhé, eventuálně třetí instance. V procesním řízení, probíhajícím dle kánonů sedmé knihy Kodexu kanonického práva, nazvané „*Soudní a mimosoudní řízení*“, soudce výlučně vykonává úkol sloužit spravedlnosti. V druhém mechanismu administrativního typu se naopak nejedná o akt soudní spravedlnosti, ale o udělení milosti ze strany nejvyššího Pastýře církve. Žadatel v tomto případě svým podáním se dovolává udělení milosti, na kterou fakticky nemá právo a zákonodárce není povinen mu udělit rozloučení svazku⁶. V tomto případě se postupuje dle kánonů 1141–1150 *CIC* (lib. IV, cap. IX, art. 1), nicméně v praxi církve existují ještě další případy, necitované dosud Kodexem kanonického práva⁷.

Zástupná pravomoc (*potestas vicaria*)⁸

Art. 1 – Povaha moci

Z can. 1056 *CIC*⁹ vyplývá, že manželství silou přirozeného práva je nerozlučitelné, což platí o všech typech manželství. Pokud je manželství uzavřeno

⁵ Can. 221 § 1 *CIC*.

⁶ Cf. J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio* (Roma 1994³) 503–504.

⁷ Cf. J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio*, l. c.; F. BERSINI, *Il diritto canonico matrimoniale. Commento giuridico-teologico-pastorale* (Torino 1994⁴) 224.

⁸ Základní literatura k tomuto tématu viz: AA.VV., (A cura di T. García Barberena), *El vínculo matrimonial. Divorcio o indisolubilidad?* (Madrid 1978); A. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione della Chiesa* (Roma 1985²) 207–349; F. R. AZNAR GIL, *El nuevo derecho matrimonial canóico* (Salamanca 1985²) 374–387; A. CARRILLO, *Disolución del vínculo y potestad de la Iglesia* (Córdoba 1976); J. F. CASTAÑO, *Nota bibliográfica*

mezi dvěma pokřtěnými (kriterium hlavní i juridické není víra snoubenců, ale fakt křtu) stává se svátostí¹⁰, silou pozitivního práva. Bůh, jako stvořitel přirozenosti i milosti¹¹, může zasáhnout a uvolnit zákon nerozlučitelnosti¹². Termín «zbavení závaznosti zákona» znamená jednoduše dispenzovat¹³.

Existuje předpoklad, že ne všechny zákony božské dispenzovat lze. Ku stanovení, kdy je dispens vyloučena a kdy je udělení možné, rozlišují se příkazy primární a sekundární:

1) *příkazy primárními* jsou: generální normy, všeobecné principy, které spojují a řídí Bohem stanovený řád, bez jejichž zachovávání nemůže být ani tento řád zachován.

2) *příkazy sekundárními* jsou: normy vyvozené z nich na způsob konkluze, jejichž zachovávání je vyžadováno, aby primární příkazy mohly být uvedeny ve

*circa indissolubilitas matrimonii actualissimam quaestionem, v „Angelicum“ 49 (Roma 1972) 463–502; J. F. CASTAÑO, *Introductio ad Ius matrimoniale*, vol. I, (Romae 1978²) 419–429; J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio* (Roma 1994³) 81–114, 501–535; G. DAMIZIA, *Lo scioglimento del vincolo matrimoniale concesso per delega*, v „Apollinaris“ 39 (Roma 1966) 273–285; P. DAQUINO, *Storia del matrimonio cristiano alla luce della Bibbia* (Torino 1984); Th. P. DOYLE, *Introduction and Commentary to Canons 1056. 1141–1150*, v AA.VV., *The Code of Canon Law. A Text and Commentary* (Edited by Coriden-Green-Heitschel; New York 1985) 742; 811–819; C. MARUCCI, *Parole di Gesu sul divorzio* (Brescia 1982); U. NAVARRETE, *Potestas Vicaria Ecclesiae. Evolutio historica conceptus atque observationes attenta doctrina Concilii Vaticani II*, v „Periodica“ 60 (Roma 1971) 415–486.*

⁹ Prameny (fontes) tohoto kánonu jsou: 1013 § 2 CIC/17; CC 546–556, v LE, vol. I, 1006; GS 48, v LE, vol. III, 3366; HV 25, v LE, vol. III, 3676, 5412–5413; OCM 2, v LE, vol. IV, 3726.

¹⁰ „Zwischen Getauften ist die Ehe zugleich ein Sakrament; der Ehevertrag ist unter Christen «eo ipso» das Ehesakrament. Der Bund zwischen Christus und der Kirche, in dem er sich endgültig und unwiderruflich den Seinen zugesagt und den er mit seinem Blut besiegt hat, damit die Menschen Kinder Gottes werden können, wird im Bund der Ehe als der innigsten Gemeinschaft lebendiger Liebe zeichenhaft dargestellt und begründet für die Eheleute die gnadenhafte Nähe Gottes für ihr gemeinsames Leben wie auch die Realsymbolik für Gottes Bundestreue zu seinem Volk. Der Sakramentscharakter verstärkt die Einheit und Unauflösbarkeit der Ehe“. N. RUF, *Das Recht der katholischen Kirche nach dem neuen CIC* (Freiburg-Basel-Wien 1983²) 248.

¹¹ Cf. J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio*, op. cit. 505.

¹² „Et quamquam deine hanc primaevam legem supremus Legislator Deus ad tempus aliquantum relaxavit, nullum tamen dubium est“. PIUS XI, Enc. *Casti connubii* v AAS 22 (1930) 546; cf. F. BERSINI, *Il diritto canonico matrimoniale*, op. cit. 209–210.

¹³ „Dispensatio, seu legis mere ecclesiasticae in casu particulari relaxatio, concedi potest ab iis qui potestate gaudent executiva intra limites suaे competentiae, necnon ab illis quibus potestas dispensandi explicite vel implicite competit sive ipso iure sive vi legitimae delegationis“, can. 85 CIC.

skutek. Z řečeného vyplývá, že udělení dispense prvních je absurdní¹⁴, zatímco druhých je myslitelné i možné.

Manželství, jakožto instituce tvoří část mravního řádu stanoveného Bohem. Přirozené právo člověka k uzavření manželství patří jistě mezi požadavky primárních příkazů, zatímco povinnosti vyvozené z podstatných vlastností manželství patří mezi požadavky příkazů sekundárních¹⁵.

Je jasné, že zákon nerozlučitelnosti zůstává, nicméně ve speciálním případě může zasáhnout Bůh, buď sám, nebo skrze jiného. Nehovoříme nyní o možnosti přímého Božího zásahu, ale o zásahu popsaném ve Starém Zákoně, v němž Bůh zasáhl prostřednictvím Mojžíše, zatímco v Novém tak činí prostřednictvím Římského Velekněze. Pojem „zástupná moc“, užitá Kodexem, se vztahuje v našem pojednání jednak na manželství přirozená (tedy taková, kde neexistuje svátostné manželské pouto), jednak na manželství svátostná, pokud jsou uznaná (*ratum*) a nedokonaná. Zástupná moc v tomto případě patří papeži jakožto representantu či zástupci Božímu; naproti tomu moc církevní pak jakožto hlavě církve a zástupci Kristovu. Oficiální nauka učitelského úřadu učí, že zástupná moc, jak popsáno, náleží výlučně papeži¹⁶. Nauka přiznávající církvi zástupnou moc nad manželským poutem není klasifikována jako dogmatický článek, nicméně je třeba ji vykládat jako nauku katolickou, tedy ač formálně neprohlášena jako zjevená, přece odráží přesvědčení celé církve, ve které je všeobecně hlásána a přijímána jako jistá¹⁷. Biblický základ se nachází ve slovech Kristových Petrovi: „*Tobě dám klíče nebeského království. Cokoliv svážeš na zemi, bude svázáno na nebi a cokoliv rozvážeš na zemi, bude rozvázáno na nebi*“¹⁸. Silou

¹⁴ Např. absolutní nemožnost dispense manželství uznaného a dokonaného. Viz též L. CHIAPPETTA, *Il codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, vol. II (Napoli 1988) 268, n. 3816–3818.

¹⁵ Cf. A. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica* (Roma–Brescia 1985) 214–215.

¹⁶ Viz J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio* (Roma 1994³) 505–506; *Communicationes* 1978, vol. X, N. 1, p. 108, can. 338; „Cum uni Romano Pontifici sit divinitus commissa potestas dispensandi super matrimonio rato et non consummato“, viz S. C. Orientalis, *Istr. part. 13.Jul.1953*, v *LE*, vol. II, 2361.

¹⁷ Viz A. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica*, op. cit. 235; „Quod attinet ad potestatem Ecclesiae et ad notionem potestatis vicariae, Concilium (Vaticanum II) rediit ad conceptionem unitariam medii aevi: omnis potestas Ecclesiae est sacra – ‚divina‘ dicebant mediaevales – necnon omnis est vicaria Christi, quatenus eius nomine exercetur et simul omnis est propria Ecclesiae, quatenus Ecclesia illam habet ex ipsa sua institutione a Chrísto sibi communicatam, illamque iure proprio exercet“, viz U. NAVARRETE, *Potestas vicaria Ecclesiae evolutio historica conceptus atque observationes attenta doctrina Concilii Vaticanii II.*, v „Periodica“ 60 (Romae 1971) 479.

¹⁸ Viz Mat. 16,19.

apoštolské moci, udělené Římskému veleknězi z důvodu jeho úřadu (služby), může papež rozloučit z patřičných důvodů ne toliko manželství uznané a nedokonané¹⁹, ale též řádně uzavřené mezi dvěma osobami nepokrtěnými, či jednou pokrtěnou a druhou nepokrtěnou, pokud po křtu nedošlo k manželskému styku²⁰. V teologické i kanonické nauce, jakož i v papežských dokumentech se užívají různé formulace stejného významu, lišící se navzájem toliko zvláštními aspekty k vyjádření uvedené moci²¹. Výraz *zástupná moc* nejlépe vystihuje obsah pojmu, a je také nejstarší. Jedná se o moc Římského velekněze a sice řádnou, vykonávanou ve zvláštních případech a z patřičných důvodů²². Emetritní prof. Castaño z Lateránské university na základě studia klasických autorů píše:

„Tito klasičtí autoři vysvětlují Matoušův text 19,6 „co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“. V kontextu ospravedlňují zásah Římského velekněze při rozloučení pouta u manželství uznaného a nedokonaného. Nás zajímá vysvětlení všech těchto autorů, že papežův zásah není na základě jeho vlastní řádné církevní moci, ale že zasahujícím je Bůh, a proto papež zde jedná Božím jménem, jako Jeho representant či zástupce a sice mocí mimořádnou, což klasifikuje dokonce jako moc Boží“²³.

¹⁹ Viz can. 1142 CIC.

²⁰ Viz CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Istr. *Ut notum*, ze dne 6.12. 1973, in *LE*, vol. V, 4244.

²¹ Např. zástupná moc, plná, nejvyšší, mimořádná, svatá, apoštolská plnost apoštolské moci atd.

²² „Secondo l'ecclesiologia del Concilio Vaticano II, non v'è nella Chiesa che un solo potere sacro, unico nella sua origine e nella sua finalità, anche se distinto nel suo modo di partecipazione e di attuazione secondo le diverse funzioni che sono comprese in esso. La fonte del potere ecclesiale, del Papa come dei Vescovi, è Cristo, che trasmise a Pietro e agli Apostoli il suo stesso potere: *In verità vi dico, tutto quello che legherete sulla terra, sarà legato anche in cielo, e tutto ciò che scioglierete sulla terra, sarà sciolto anche in cielo*“ (Mat.18,18)”, in L. CHIAPETTA, *Prontuario di diritto canonico e concordatario* (Roma 1994) 929-930; “Il Vaticano II parla soltanto di ‚potestà sacra‘ come partecipazione della potestà di Cristo, senza alcuna distinzione o qualifica particolare. Per disposizione divina, tale ‚potestà sacra‘ risiede nel Papa e nei singoli vescovi sia pure in misura diversa, ma con uguale origine. È una potestà che procede in ogni caso direttamente da Cristo, per cui anche i vescovi ‚reggono le chiese particolari loro affidate, come legati e vicari di Cristo‘ (LG 27)”, v A. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica* (Roma-Brescia 1985) 222; U. NAVARETTE, *Potestas vicaria Ecclesiae-Evolutio historica conceptus atque observationes attenta doctrina Concilii Vaticani II*, v “Periodica” 60 (Romae 1971) 415-486.

²³ Viz J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio* (Roma 1994³) 507.

Castaño mezi výše uvedenými klasickými autory uvádí: papeže Inocence III²⁴, Sancheze²⁵, Turricremata²⁶, Salmanticense²⁷, kteří hovoří o zástupné moci, jako *moci zcela speciální, mimořádné, ne lidské, ale Boží*. Ve stejném smyslu vykládá zástupnou moc též skutečný právní expert +Prof. F. Cappello z papežské Gregoriánské university:

„Potestas qua Romanus Pontifex solvit matrimonium ratum non est potestas propria quae competit Ecclesiae in quantum est societas iuridice perfecta, quaeque proinde ipsi connaturalis est atque ordinaria, sed est potestas omnino peculiaris et extraordinaria, ministerialis quidem et instrumentalis quatenus exercetur auctoritate ac nomine ipsius Christi²⁸, ideoque potestas proprie vicaria vero et stricto sensu divina“²⁹.

²⁴ „Quod Deus coniunxit, homo non separat: ut nec liceat homini carnali matrimonio legitime copulatos dividere [...] cum non humana sed divina fiat auctoritate quod in hac parte Summum Pontificem adimpletur, qui non hominis puri, sed veri Dei vere vicarius appellatur. Nam quamvis simus apostolorum principis successor, non tamen eius aut alicuius apostoli vel hominis sed ipsius sumus vicarii Iesu Christi. Unde quod Deus [...] ligavit, non homo, quia non vicarius hominis, sed Deus, quia Dei vicarius separat“, viz INNOCENTIUS III, *Epistolarum Innocentii III, Libri undecim*, vol. I. (Parisiis 1682) 181, col. 2.

²⁵ „Dicendum est igitur omne matrimonium esse de iure naturae insolubile [...] in dispensatione [tratta del matrimonio rato non consumato] non homo proprie separat coniuges, sed Deus per Vicarium suum qui mentem Dei hanc esse interpretatur“, viz SANCHEZ, *Memoriale* [Archivo secreto Vaticano. Nunziature diverse, t. 262, fol. 26–35]. Manuscript je citován Lazcanem: *Potestad del Papa en la disolución del matrimonio de infieles. Apéndice I* (Madrid 1945) 242–243.

²⁶ „Super illud ‚quod Deus coniunxit, homo non separat‘ dicendum quod intelligitur de potestate humana; quod autem fit a Summo Pontifice fit potestate divina, in quanto est Vicarius Christi“, viz I. TURRICREMATA, *In Causarum Decretalium, secundum partem, t. III, Causa XXVII, Questio III, ad tertium* (Venetiis 1708) 359.

²⁷ „Respondeo igitur dicendum, Summum Pontificem habere potestatem ad praebendam dispensationem, ut matrimonium ratum dissolvatur, non quidem ex potestate ordinaria, quam habet ut Princeps Supremus, sed extraordinaria potestate, et specialiter concessa propter bonum regimen Ecclesiae, et pacem suorum subditorum [...]. Non dispensari a Summo Pontifice dissolutionem talis matrimonii tamquam ab homine, sed tamquam a vicegerente Dei, qui dedit Summo Pastori hanc extraordinariam potestatem propter rationem datam“, viz SALMANTICENSES, *Cursus theologiae moralis, t. II, De matrimonio, trac. IX, cap. IV, punc. II, dub. III, nn. 61 e 66* (Lugduni 1709).

²⁸ Viz též: „Vicarius dicitur qui agit vice alterius. Eius actus physice ab ipso peragitur; in ordine vero morali ac iuridico censetur et vere est actus illius, cuius vices gerit. Ut hoc fieri possit, requiritur ut vicarius non agat propria potestate, sed potestate alius. Haec est potestas vicaria, ad quam non sufficit ut sit potestas accepta ab alio, neque quod exerceatur ex mandato alius, sed necesse est, ut actus induat valorem moralem alius, cuius potestate fit, ideoque vere dici possit actus illius. Sic v. gr. legatus regius habet potestatem vicariam, eiusque actus, quos ut legatus facit, sunt iuridice actus regis, cuius legatione fungitur“, v J. A. de ALDAMA, *Theoria generalis sacramentorum*, v *Sacrae Theologiae Summa IV*. (Madrid 1951) 77–79.

²⁹ F. CAPPELLO, *De matrimonio, vol. V* (Roma 1961) 690, n. 762.

Ztotožňuji se s uvedenými klasickými autory i s prof. J. F. Castaño, který ve svém komentáři k výše uvedenému textu dodává: „*Dle našeho mínění uvedená nauka se tím spíše týká zásahu papeže při zrušení pouta přirozeného*“³⁰.

Can. 131 CIC³¹ dělí řídící moc na:

- a) *řádnou*³² – spojenou s úřadem – aa) *vlastní* – konanou vlastním jménem;
– ab) *zástupnou* – konanou jménem jiného;
- b) *pověřenou* – udělenou přímo osobě, nikoliv prostřednictvím úřadu.

Řádná moc se zakládá na ontologickém svátostném principu, který předpokládá udělení svátostné moci, zatímco moc zástupná nikoliv. Moc pověřená je limitována přesným rozsahem delegačního pověření. Může být *a iure*, pokud je pověření obsaženo v zákoně, nebo *ab homine*, je-li dáno zvláštním správním aktem³³.

Moc služebná (ministerialis) se vykonává též jménem jiného, či toho, kdo je zastupován, jemuž náleží úřad. Tato moc prakticky splývá s mocí zástupnou.

Moc nástrojová (instrumentalis) je formálním základem zástupné moci. Nástroj vykonávající činnost aplikuje dvojí příčinnost: *vlastní* (náležející příčině hlavní, a tím i nejdůležitější) a *nevlastní* (náležející jemu). Účinek tvořený nástrojovou příčinou vychází z obou příčin; náleží jak příčině hlavní, tak nástrojové. Není tedy kontradikce v tom, že Bůh rozlučuje manželské pouto na způsob příčiny hlavní, zatímco papež tak činí na způsob příčiny nástrojové. Zrušení pouta je účinkem Boha, jehož nástrojem je papež. Přesto však papež je nástrojem živým, lidsky se angažujícím, jak rozumově, tak v oblasti své vůle, rozvažujícím, zda může či nikoliv zrušit konkrétní pouto, zvažujícím též příslušné motivy k udělení milosti dispenze i usuzujícím o vhodnosti jejího udělení³⁴.

Art. 2 – Rozsah zástupné moci vzhledem k různým typům manželství

Motivací proč zrušit manželské pouto je pro papeže pouze prospěch víry, a sice aby žadatel mohl plně žít křesťanským životem bez výčitek svědomí. Prof. Castaño³⁵ předkládá následující schéma o rozsahu zástupné moci:

³⁰ J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio* (Roma 1994³) 508, n. 6; cf. dále J. F. CASTAÑO, *Introductio ad Ius matrimoniale. I: De matrimonii natura: Appendix III: De potestate Vicaria seu Ministrialis* (Romae 1979) 331–353.

³¹ Odpovídá kánonům 197 a 200 § 2 CIC/17.

³² Viz S. SIPOS, *Enchiridion iuris canonici* (Pécs 1940⁴) § 33, 168–175

³³ Viz J. I. ARRIETA, *Il potere di governare*, v AA.V., *Codice di diritto canonico edizione bilingue commentata*, vol. I. (Roma 1986²) 129–130.

³⁴ Viz J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio*, op. cit. 508–509; S. SIPOS, *Enchiridion iuris canonici*, op. cit. § 8, 27–31.

³⁵ J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio*, op. cit. 510.

A) Manželství nedokonaná:

- 1) Manželství mezi dvěma pokřtěnými (can. 1142).
- 2) Manželství mezi pokřtěným a nepokřtěným (can. 1142).

B) Manželství dokonaná:

- 3) Privilegium sv. Pavla (kánony 1143-1147).
- 4) Možnost zvolit si jednu z více manželek (can. 1148).
- 5) Nemožnost obnovit spolužití (can. 1149).

C) Případy speciální (Nejsou uvedeny v textu platného Kodexu kanonického práva, nicméně vstoupily do právní praxe církve a řeší se jednotlivě papežem prostřednictvím Kongregace pro nauku víry):

- 6) Manželství dvou nepokřtěných, z nichž ani jedna nežádá o křest [jde o prospěch víry třetí osoby].
- 7) Manželství mezi pokřtěným a nepokřtěným.

Základním kánonem týkajícím se uvedené moci je 1141 CIC stanovící, že: „*Manželství uznané (ratum) a dokonané nemůže být rozloučeno žádnou lidskou mocí a ze žádného důvodu s výjimkou smrti*“, což znamená, že u tohoto typu manželství je vyloučen též jakýkoliv zásah papeže. Naproti tomu následující kánon 1142 CIC uvádí: «*Nedokonané manželství mezi pokřtěnými, nebo mezi stranou pokřtěnou a nepokřtěnou může zrušit papež, a to ze spravedlivého důvodu, na žádost obou stran nebo jen jedné, i proti vůli druhé strany*», což je normou pro typy manželství výše uvedené (1 e 2).

Typ: 1) Manželství mezi dvěma pokřtěnými (can. 1142)³⁶.

2) Manželství mezi pokřtěným a nepokřtěným (can. 1142).

Je třeba poznamenat, že manželství typu 1) je svátostné, zatímco typu 2) pouze přirozené. Ohledně tohoto tématu se vedou četné diskuse. Někteří autoři tvrdí, že manželství jako svátost existuje pouze pro pokřtěného, zatímco druzí tomuto názoru oponují, a sice že svátost může existovat pouze pro oba subjekty, nebo pro nikoho z nich³⁷. Zdá se, že se jedná o problém teologický, zvláště

³⁶ Viz L. CHIAPPETTA, *Il codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, vol. II. (Napoli 1988) 269–270, nn. 3819–3823; A. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica* (Roma–Brescia 1985) 239–271, kde se nachází procesuální část pro praxi.

³⁷ „Tres sententiae habentur: a) Utique matrimonium in casu est sacramentum ex parte fideli. Et ratio est: quia non adest repugnantia quod sacramentum suscipiat pars idonea, licet altera pars ob eius incapacitatem sacramentum non suscipiat; quia non repugnat quod pars infidelis sit minister huius sacramenti, nam etiam potest esse minister baptismi. b) Etiam affirmative, sed solummodo quando fidelis contrahit cum infideli ex dispensatione super impedimento disparitatis cultus. c) Negat, id est, non habetur sacramentum neque in parte fideli. Ratio est quia contractus matrimonialis (sicut et sacramentum) est numerice unus et

pokud se týká přijetí svátosti, které vyžaduje ne toliko víru, ale též stav milosti (s výjimkou svátosti křtu a smíření), dále pak být řádně připraven ve smyslu kánonů 842 § 1 a 843 § 1 *CIC*; naproti tomu k udílení svátosti dostačuje úmysl: «*cinit to, co činí Církev*». Kongregace bývalého Svatého Oficia prohlásila, že mezi stranou pokřtěnou a nepokřtěnou existuje toliko pouto přirozené, z čehož vyplynula možnost požadavku zrušení uvedeného pouta papežem, který fakticky požadovanou dispens od pouta uděloval i uděluje v případech manželství mezi pokřtěným a nepokřtěným. Předkládáme citaci textu kongregace, byť nepublikovaného v *AAS*: „*Consulendum Sanctissimo pro gratia dissolutionis vinculi naturalis primi matrimonii contracti [...] in favore fidei*“³⁸.

Subjekty dispense manželství uznaného a nedokonaného jsou:

- a) *oba pokřtění*;
- b) *pokřtěný a nepokřtěný*.

K udělení dispense se vyžaduje (mimo fakt nedokonaného manželství):

- a) spravedlivá příčina
- b) žádost jedné či obou stran.

Nesouhlas jedné ze stran s udělením dispense není právně relevantní a nelze zde aplikovat kánon 61 *CIC*³⁹. Kodex z roku 1917 užíval v kánonu 1119 výraz: „*od Apoštolského Stolce*“, což bylo v aktuálním Kodexu (kánonu 1142 *CIC*) změněno ve výraz: „*od Římského velekněze*“. Dle kánonu 361 *CIC* rozumí se výrazem „*Svatý*“ nebo „*Apoštolský Stolec*“ ne toliko Římský velekněz, ale též všechna Dikasteria Římské kurie. Platný Kodex upřesňuje, že pouze Římský velekněz osobně uděluje tuto dispens; v textu není řešena možnost její delegace na diecézní biskupy. Procesuální normy pro tento typ žádosti nacházíme v aktuálním Kodexu pod kánony 1697–1706 *CIC*.

K platnému (nikoliv dovolenému) udělení této dispense se žádá spravedlivý důvod, jak vyplývá z formulace kánonu 90 § 1 *CIC*:

„Od církevního zákona smí být udělena dispens jen ze spravedlivého a rozumného důvodu, se zřetelem na okolnosti případu a závažnost zákona, od něhož se dispenzuje; jinak je dispens nedovolená, a jestliže ji neudělil sám zákonodárce nebo jeho nadřízený, je mimoto ještě neplatná.“

individuus. Ideoque nequit existere in uno quin existat in alio coniuge. Iam vero sacramentum nullo modo separari potest a contractu matrimoniali. Ergo etiam sacramentum nequit in uno existere quin existat in alio coniuge. Atqui in coniuge infideli certissime non existit. Ergo. Sic Sanchez, Schmalzgrueber, Billot, Hurter, Genicot, Wernz, Noldin, Gasparri, Coronata, Regatillo, Cappello, Brender, etc., v J. F. CASTAÑO, *Introductio ad Ius matrimoniale I: De matrimonii natura* (Romae 1979) 73.

³⁸ Viz „*Ecclesiastical Review*“ (1925) 188; též J. F. CASTAÑO, *Introductio ad Ius matrimoniale. I: De matrimonii natura* (Romae 1979) 69–75.

³⁹ „Nisi aliud constet, rescriptum impetrari potest pro alio, etiam praeter eius assensum, et valet ante eiusdem acceptationem, salvis clausulis contrariis“ can. 61 *CIC*.

Mínění autorit jsou víceméně souhlasné. Důvod spočívá ve faktu rozlišovat, zda je dispens udělena „svým jménem“, či „jménem jiného“, v druhém případě se tedy vyžaduje k platnosti udělení spravedlivý důvod, což se zde týká i papeže udělujícího milost jako zástupce Boží, nikoliv jako hlava církve tj. mocí vlastní. Pokud by představený udělil dispens od zákona jím vydaného, tedy mocí sobě příslušnou a vlastní, je udělení platné, nicméně bezdůvodné udělení, i když platné, zůstává nedovolené⁴⁰.

K praktickému posouzení pojmu „spravedlivý důvod“ nutno uvést, že např. důvody ekonomické nejsou pro udělení dispenze dostačené. Musí to být vždy důvody týkající se dobra duchovního: např. udělení kněžského svěcení; vstup do řehole; uzavření nového manželství⁴¹; trvalé a prakticky nesmiřitelné rozbití manželství; inkompatibilita charakteru; nebezpečí pohoršení; perverze mravní či duchovní⁴². Podrobněji rozebírá důvody Chiappetta⁴³.

Typ: 3) Privilegium sv. Pavla (kánony 1143–1147)⁴⁴.

Název je odvozen z biblického textu 1. Kor. 7, 12–15⁴⁵, z čehož nelze vyvzvat apoštolovo autorství popisovaného kanonicky formulovaného privilegia, jehož podstatnými prvky jsou:

⁴⁰ Viz J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio* (Roma 1994³) 517; L. VELA, *Dispensa*, v AA.VV., *Nuovo Dizionario di diritto canonico* (Milano 1993) 420–421.

⁴¹ Viz L. ORSY, *Marriage in Canon Law. Texts and Comments. Reflections and Questions* (Wilmington-Dalaware 1986) 215.

⁴² Viz Th. P. DOYLE, *Commentary of can. 1142*, v AA.VV., *The Code of Canon Law. Text and Commentary* (Ed. Coriden-Green-Heintschel) (New York-Mahwah 1985).

⁴³ “L’incompatibilità assoluta di carattere fra gli sposi, che rende la loro convivenza particolarmente difficile; una grave avversione, senza speranza di riconciliazione; il timore di gravi discordie e di risse fra le loro famiglie; il matrimonio civile contratto da una delle parti, o il divorzio civile ottenuto dalla medesima; la separazione legale o di fatto che dura da più anni; la convivenza di una delle parti con un’altra persona; la legittimazione della prole adulterina; difetto di consenso non dimostrato sufficientemente per la dichiarazione di nullità; matrimonio dubbio per timore subito; l’impotenza sessuale sopravvenuta dopo la celebrazione del matrimonio; una inguaribile malattia contagiosa, contratta da uno dei coniugi; l’apostasia dalla fede; il pericolo di perversione di un coniuge, per l’atteggiamento assunto dalla comparte; un efferato delitto commesso da uno dei coniugi; la condanna del coniuge all’ergastolo o a un lungo periodo di reclusione per un grave delitto ecc.”, v. L. CHIAPPETTA, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica e concordataria. Manuale giuridico-pastorale* (Roma 1990) 368–369.

⁴⁴ Viz A. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica* (Roma-Brescia 1985) 309–319; L. CHIAPPETTA, *Il codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, vol. II. (Napoli 1988) 270–274, nn. 3824–3832.

⁴⁵ „Ostatním pravím já, ne Pán: Má-li některý bratr ženu nevěřící, která však s ním chce žít dále, ať se s ní nerozvádí. A jestliže některá žena má muže nevěřícího, který však s ní chce žít dále, ať se s mužem nerozvádí. Nevěřící muž je totiž posvěcen skrze (svou) ženu a nevěřící žena je posvěcena skrze (svého) muže. Jinak by vaše děti byly nečisté, ale ony

- a) manželství dvou nepokřtěných;
- b) jedna ze stran se nechá pokřtit;
- c) druhá strana se oddělí;
- d) manželské pouto se uvolňuje v momentu vznikajícího nového manželství;
- e) strana nepokřtená se odděluje, aniž by měla «*spravedlivý důvod*». Užití manželského práva po křtu není právně relevantní;
- f) nové manželství z hlediska principu musí být uzavřeno s katolíkem;
- g) místní ordinář ze závažné příčiny (*gravi de causa*) může udělit dispens k uzavření manželství s nekatolíkem, ať pokřtěným či nepokřtěným, při respektování kánonů o smíšených manželstvích.

Přesto že kánony 1142-1143 *CIC* mluví jednoduše o křtu, aniž by specifikovaly, jde-li o přijetí křtu v církvi katolické, či nekatolické, lze vyvodit z § 2 kánonu 1144 *CIC*, jakož i z kánonů 1145 § 1 a 1147, že pokřtěný v momentě použití privilegia sv. Pavla musí být katolíkem⁴⁶.

Ve smyslu kánonu 1146, 2º *CIC* může pokřtěná strana aplikovat uvedené privilegium sv. Pavla i v případě, kdy po pokojném životě formou „*bez urážky Stvořitele*“⁴⁷ se strana nepokřtená oddělí, aniž má k odchodu spravedlivý důvod.

Autentická interpretace zákonodárce výrazu „*za odchod se považuje (descedere censetur)*“ obsažená v kánonu 1143 § 2 *CIC* znamená, že k možnému odchodu pokřtěného musí existovat dvě podmínky: 1) averse vůči společnému bydlení; 2) odmítnutí způsobu života formou bez urážky Stvořitele, což obsahuje používání všech praxí života proti přirozenosti i Božím přikázáním.⁴⁸

---

přece jsou čisté. Chce-li však nevěřící strana odejít, ať jde. V takovém případě ani bratr, ani sestra nemohou být vázáni jako otroci. Vždyť Bůh nás povolal k pokoji! Viš snad, ženo, že budeš moci zachránit svého muže? Nebo viš snad, muži, že budeš moci zachránit svou ženu?“, 1 Kor. 7, 12–16, v NOVÝ ZÁKON (Sekretariát České liturgické komise, Praha 1989) 542–544.

⁴⁶ Viz J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio* (Roma 1994³) 521; důvody autor rozvádí též v I. c. 521–522; L. VELA, *Privilegio Paolino*, v AA.VV., *Nuovo Dizionario di diritto canonico* (Milano 1993) 836–837; F. BERSINI, *Il diritto canonico matrimoniale. Commento giuridico-teologico-pastorale* (Torino 1994⁴) 212–222.

⁴⁷ Viz “Con contumelia Creatoris (offesa per il Creatore) s'intende il pericolo di peccato per la parte battezzata o per la prole e situazioni o azioni contrarie all'onestà del matrimonio: non lasciare libera la parte battezzata di praticare la religione, vita coniugale disonesta, impedire l'educazione cristiana dei figli, poligamia, ecc. L'applicazione del privilegio dà la possibilità al coniuge fedele di contrarre nuove nozze, restando ipso facto sciolto il primo matrimonio contraendosi un nuovo vincolo“, J. HERVADA, *La separazione dei coniugi*, v AA.VV., *Codice di diritto canonico edizione bilingue commentata*, vol. II. (Roma 1987) 819.

⁴⁸ Viz J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio*, op. cit. 523.

Kánony 1144–1145 *CIC* se týkají dvou nutných interpelací:

- zdali nepokřtěný nehodlá též přijmout křest;
- zdali nepokřtěný nechce žít s pokřtěným bez urážky Stvořitele (jak uvedeno výše).

Interpelace má být učiněna po křtu, nicméně místní ordinář (strany nově pokřtěné) má právo dovolit dotaz již před křtem z vážného důvodu. Týž místní ordinář může dispenzovat od interpelací, jak před, tak po křtu, použitím alespoň sumárního mimosoudního procesu, který by zjistil nemožnost či neužitečnost interpelací. Je nutné poskytnout nepokřtěnému určitou dobu k odpovědi, zvláště pokud o to žádá, s připojeným napomenutím, že mlčení nepokřtěného po uplynutí určené lhůty bude považováno za zápornou odpověď. Soukromá interpelace, kterou učiní pokřtěný, se považuje za platnou i dovolenou, jestliže nebylo možné zachovat předepsanou formu citovaných kánonů 1144 § 2 a 1145 § 1 *CIC*. Pokud nepokřtěný odpoví záporně, nebo se oddělí bez spravedlivého důvodu, může pokřtěný aktualizovat své právo (can. 1146 *CIC*) a uzavřít nové manželství. V tomto momentu se ruší předchozí manželské pouto⁴⁹.

Typ: 4) Možnost zvolit si jednu z více manželek (can. 1148)⁵⁰.

Tento typ manželství nespadá pod skutkovou podstatu privilegia sv. Pavla. Podstata kánonu tkví v konstituci Pavla III. „*Altitudo*⁵¹“ z 1.6.1537 pro „*území západní Indie*“ a konstituci Pia V. „*Romani Pontificis*⁵²“ z 2.8.1571 „*pro peculiari bus locis*“. Dnes se užívá další termín „*privilegium Petrovo*“, což někteří autoři užívají⁵³, zatím co jiní je zavrhují⁵⁴. Vzhledem k tomu, že ani zde osoba sv. Petra nemá nic společného s popisovaným privilegiem, spíše doporučuji termín *privilegium víry*. Popis kánonu je následující:

a) manželství mezi osobou nepokřtenou (mužem či ženou) a více osobami (muži či ženami) rovněž nepokřtěnými, takže se jedná o pouto absolutně přirozené. Zákonodárce se nestaví proti přirozenému právu, nevylučuje podstatnou

⁴⁹ Viz J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio* (Roma 1994³) 524–525.

⁵⁰ Viz A. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica* (Roma-Brescia 1985) 319–328; L. CHIAPPETTA, *Il codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, vol. II. (Napoli 1988) 275–276, nn. 3835–3840.

⁵¹ *Dz-Hü*, n. 1497; též *Documentum VI*, v *Documenta CIC/17*.

⁵² *Dz-Hü*, n. 1983; též *Documentum VII*, in *Documenta CIC/17*.

⁵³ Viz L. CHIAPPETTA, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica e concordataria*, op. cit. 375, n. 1097.

⁵⁴ Viz U. NAVARETTE, *De termino „Privilegium Petrinum“ non adhibendo*, v „*Periodica*“ 53 (Roma 1964) 323–373.

vlastnost manželské jednoty, ale bere v úvahu skutečnosti některých kultur a náboženství, které existenci více partnerů v manželství dovolují⁵⁵;

b) termín „více“, spojený se „současně“, vylučuje mít též následně více manželek s výjimkou legitimních způsobů (např. úmrtí manželky);

c) křest musí být udělen v církvi katolické, což je podmínkou zákonodárce pro udělení milosti;

d) pokud pro pokřtěného zůstává obtížným zůstat s první manželkou, může si zvolit jednu z následujících⁵⁶;

e) pokřtěný musí propustit manželky zbývající. Termín nemluví o vyhnání z domu. Pochopitelně nemůže s nimi žít manželským způsobem, je povinen vyvarovat se nebezpečí hříchu či pohoršení⁵⁷;

f) manželství musí být uzavřeno kanonickou formou. Teoreticky by nebyla nutná kanonická forma, neboť by měl trvat souhlas se ženou, s níž manželství kdysi uzavřel. Povinnost je však určena zákonem kvůli jistotě o trvání manželského souhlasu po křtu, jakož i vyhnutí se nebezpečí neplatných manželství⁵⁸;

g) norma předepsaná místnímu ordináři k zabezpečení ostatních manželek⁵⁹. Text kánonu zní:

„S přihlédnutím k mravní, sociální a hospodářské situaci dbá místní ordinář, aby bylo dostatečně postaráno o náležité potřeby první a ostatních propuštěných manželek podle norem spravedlnosti, křesťanské lásky a přirozené umírněnosti“⁶⁰. Norma nehovoří nic o dětech těchto manželek, neboť zde existuje jediný manžel a otec, mající odpovědnost vůči dětem, i když si zvolil jedinou manželku⁶¹.

⁵⁵ Viz A. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica*, op. cit. 320-321; J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio*, op. cit. 527-528; F. BERSINI, *Il diritto canonico matrimoniale. Commento giuridico-teologico-pastorale* (Torino 1994⁴) 222-223.

⁵⁶ “Per quanto riguarda la qualifica dell'espressione «durum ei est», a noi non sembra molto idonea per essere adoperata in un testo legislativo. Infatti il termine durum (gravoso), a nostro avviso, può essere suscettibile di interpretazione soggettiva, come ad esempio se gli risulta gravoso restare con la prima moglie perché è diventata anziana, mentre gli è «meno gravoso» restare con l'ultima che senza dubbio sarà molto più giovane”, J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio*, op. cit. 503.

⁵⁷ Viz A. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica*, op. cit. 325.

⁵⁸ Viz J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio* (Roma 1994³) 531-532.

⁵⁹ „Al precedente diritto si aggiunge il dovere degli alimenti per le mogli allontanate. Quest'obbligo è di diritto naturale. Si può ritenere compiuto, quando si adempiono le regole che per legge, consuetudine o giurisprudenza, vengono seguite in una nazione nei casi di separazione, ripudio o divorzio, tranne che non siano notoriamente ingiuste”, J. HERVADA, *La separazione dei coniugi*, v AA.VV., *Codice di diritto canonico edizione bilingue commentata*, vol. II (Roma 1987) 822.

⁶⁰ Can. 1148 § 3 CIC.

⁶¹ Viz Th. P. DOYLE, *Commentary of Canon 1148*, v AA.VV., *The Code of Canon Law: A Text and Commentary* (Ed. Coriden-Green-Heintschel, New York-Mahwah 1985).

**Typ: 5) Nemožnost obnovit spolužití z důvodů vězení, či pronásledování
(can. 1149)⁶².**

Text kánonu stanoví:

„*Nepokřtená osoba, která přijala křest v katolické církvi a nemůže obnovit spolužití s nepokřteným manželem z důvodu zajetí nebo pronásledování, smí uzavřít nové manželství, i když druhá strana mezitím přijala křest, při zachování kánonu 1141*“. Jeho podstata má základ v konstituci Řehoře XIII. „*Populis*“⁶³ z 25.1.1585.

Popis kánonu je následující:

- 1) Manželství mezi dvěma osobami nepokřtenými – tedy manželské pouto je absolutně přirozené.
- 2) Křest v katolické církvi jednoho z kontrahentů.
- 3) Nemožnost obnovit spolužití po přijetí křtu z důvodů: a) vězení;
b) pronásledování.

Kánon nespecifikuje povahu vězení, ani pronásledování; lze tedy přijmout tvrzení, že jakýkoliv motiv politický, náboženský, či podobný dostačuje k jeho aplikaci; nezáleží rovněž na délce trvání uvěznění či pronásledování, ani na tom, zda se týká věznění jednoho či druhého partnera. Vlastní privilegium přísluší straně pokřtěné, zatímco strana nepokřtená se stává svobodnou a zároveň může uzavřít další manželství od momentu, kdy bylo uzavřeno druhé manželství stranou katolickou⁶⁴.

- 4) Přijetí křtu druhého partnera není právně relevantní; nicméně je třeba rozlišit přijetí křtu tohoto partnera v církvi katolické, pak lze privilegium aplikovat též na něho. Pokud by přijal křest v církvi nekatolické, nelze privilegium aplikovat ve prospěch tohoto *odloučeného bratra*⁶⁵.
- 5) Dispozice kánonu 1141 CIC ohledně manželství uznaného a dokonaného je třeba v kontextu tohoto tématu zachovat.

Typy: 6) Manželství mezi dvěma nepokřtenými, z nichž ani jedna nežádá křest (ve prospěch víry třetí osoby)⁶⁶.

7) Manželství mezi pokřtěným a nepokřtěným.

⁶² Viz L. CHIAPPETTA, *Il codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, vol. II. (Napoli 1988) 276-277, nn. 3841-3842.

⁶³ Dz-Hü, n. 1988; též *Documentum VIII*, v *Documenta CIC/17*.

⁶⁴ Viz J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio*, op. cit. 533-534; F. BERSINI, *Il diritto canonico matrimoniale. Commento giuridico-teologico-pastorale* (Torino 1994⁴) 223-226.

⁶⁵ Viz J. F. CASTAÑO, *Il sacramento del matrimonio*, op. cit. 534.

⁶⁶ Viz A. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica* (Roma-Brescia 1985) 273-306, také zde jsou obsaženy procesuální normy; L. CHIAPPETTA, *Il codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, vol. II. (Napoli 1988) 274, nn. 3833-3834.

Tyto typy případů (6 a 7) nejsou uvedeny v Kodexu kanonického práva, nicméně v praxi církve se řeší jednotlivě Římským veleknězem z titulu plnosti jeho apoštolské moci (*de apostolicae potestatis plenitudine*) prostřednictvím Kongregace pro nauku víry. V podstatě se zde jedná o typ manželství nesvátostného, ať kanonického, či přirozeného, která mohou být rozloučena Římským veleknězem prostřednictvím papežského indultu. O rozsahu papežské moci jsme již pojednali výše. Historické důvody se nacházejí v Konstitucích Pavla III., Pia V. a Řehoře XIII citované výše⁶⁷. Je třeba poznamenat, že rozloučení manželství dvou nepokřtěných prakticky vstoupilo do praxe církve od doby Pia XII. Dnešní platnou normou je Instrukce Kongregace pro nauku víry „*Ut notum est*“ ze 6.12.1973, Prot.N. 2717/68, zároveň s „*Normae procedurales pro conficiendo processu dissolutionis vinculi matrimonialis in favorem fidei*“ stejného jednacího čísla. Jestliže církev uvedenou pravomoc vykonává, znamená to, že tak může jednat⁶⁸.

Základní požadavky – nedispenzovatelné:

- 1) Fakt neexistence křtu jednoho z partnerů po celou dobu manželského života.
- 2) Nedokonání manželství po eventuelním přijetí křtu nepokřtěné strany.
- 3) Vážné a garantované úsilí budoucího manžela dosud nepokřtěného, nebo pokřtěného mimo katolickou církev, ponechat katolickému partneru svobodu, možnost vyznávat vlastní víru, nechat katolicky pokřtít a vychovat děti, které se narodí z budoucího manželství.

Doplňující požadavky:

- 1) Nemožnost obnovit společný život mezi partnery vázanými platným manželstvím.
- 2) Neexistence pohoršení, či nežádoucího podivu nad udělenou dispensi.
- 3) Žadatel nesmí závažným způsobem zapříčinit rozpad manželství. Budoucí partner nesmí vyprovokovat trestuhodným způsobem odchod, či disharmonii mezi stranami.
- 4) Dle možností je třeba dotázat se bývalého manžela, zdali se nestaví důvodně proti udělení dispense.
- 5) Žadatel je povinen zajistit náboženskou výchovu dětí narozených z předchozího manželství.
- 6) Je třeba vhodně zajistit, podle zákonů spravedlnosti, odcházejícího partnera i děti z manželství.

⁶⁷ Viz poznámky č. 37, 38, 48.

⁶⁸ Viz L. CHIAPPETTA, *Prontuario di diritto canonico e concordatario* (Roma 1994) 965.

- 7) Je třeba vhodně zajistit, aby katolická strana se kterou bude uzavřeno nové manželství, žila podle křestních příslibů a aby pečovala o svou novou rodinu.
- 8) Jedná-li se o uzavření nového manželství s katechumenem, je třeba mít morální jistotu o jeho budoucím křtu, pokud se křest neudělí před uzavřením manželství, což se velmi doporučuje. Obecně řečeno se neuděluje rozloučení takového manželství, kdy katolík žádá o dovolení nového manželství s nepokřtěným (dispens i zde je možná). Rovněž se neuděluje rozloučení manželství uzavřeného, či konvalidovaného, pokud již jednou rozloučení tímto způsobem bylo uděleno⁶⁹. Procesní normy se nacházejí v „*Normae procedurales*“⁷⁰ uvedené výše.

Závěr

Všechna manželství, dle přirozeného práva, jsou nerozlučitelná. Pokud byla uzavřena mezi dvěma pokřtěnými, stávají se svatostní, dle práva positivního, v ostatních případech mluvíme buď o manželství kanonickém nebo civilním.

Nauka církve o zástupné moci nad manželským poutem není dogmatickým článkem víry, nýbrž naukou katolickou. Z plnosti apoštolské moci udelené Římskému veleknězi z důvodu jeho služby, může papež rozloučit ze závažných důvodů netoliko manželství uznané a nedokonané, ale též regulérně uzavřené mezi dvěma nepokřtěnými, jakož i jedním pokřtěným a nepokřtěným, i když byla tato manželství dokonána. Nauka se týká papežova zásahu při rozloučení přirozeného pouta.

Bůh rozlučuje manželské pouto jako příčina hlavní, zatímco papež totéž pouto jako příčina nástrojová. Z uvedeného důvodu plyne, že účinek rozloučení je spíše účinkem Božím, než papežovým. Přesto je papež nástroj živý, účastnící se lidsky, rozumově i vůlí, kterými uvažuje, jak o možnostech zrušení či nezrušení požadovaného pouta, tak hodnotící příslušné motivy k udělení, či neudělení milosti dispense, a stejně tak soudící i o vhodnosti přikročit k jejímu udělení. Příslušným motivem papeže k udělení milosti rozloučení svazku je «*prospéch víry*», aby žadatel, či třetí osoba mohl žít plný křesťanský život, bez výčitek svědomí.

Katolická církev prohlašuje, že snoubenecká láska vyžaduje, jak manželskou věrnost, tak i nerozlučitelnost. Vzájemné pouto mezi snoubenci jednou uzavře-

⁶⁹ Viz L. CHIAPPETTA, *Prontuario di diritto canonico e concordatario* (Roma 1994) 991–992; též L. CHIAPPETTA, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica e concordataria. Manuale giuridico-pastorale* (Roma 1990) 673–675, n. 2140–2149.

⁷⁰ Viz LE, vol. V. n. 4244; též v *Enchiridion Vaticanum*, vol. 4, p. 1787–1799, n. 2730–2774.

né trvá po celý další lidský život, nezávisle na lidské vůli a navíc musí být chráněno, aby rostlo pravé manželské společenství: «*Pokud se muž a žena z vážných motivů, jakými je např. výchova dětí, nemohou od sebe odloučit, přijímají tím samým závazek žít v plné zdrženlivosti, neboli zdržet se všech aktů vlastních pouze manželům»* (FC. 84) ⁷¹.

Prameny

- Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti XIV Papae auctoritatae promulgatus*, v AAS 9, část II. (1917) 5–521.
- Codex Iuris Canonici, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, fontium annotatione et indice analytico-alphabeticō actus cura et studio PONTIFICAE COMMISSIONIS CODICI IURIS CANONICI INTERPRETANDO*, v AAS 75, část II. (1983) 1–1363.
- Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny. Latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*, (Zvon České katolické nakladatelství Praha 1994).
- CONCILII ECUMENICI VATICANI II: Constitutio Dogmatica de Ecclesia «Lumen gentium», Sessio V, 21. Nov. 1964*, v AAS 58 (1965) 5–71.
- CONCILII ECUMENICI VATICANI II: Constitutio Pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis «Gaudium et spes», Sessio IX, 7. Dec. 1965*, v AAS 58 (1966) 1025–1120.
- SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Istr. *Ut notum est*, 6.12.1973, v *Enchiridion Vaticanum*, vol. 4, 1786–1799.
- DENZINGER, H., *Enchiridion Symbolorum Definitionum et Declarationum de rebus fidei et morum editione bilinque a cura di Peter Hünermann* (Bologna 1995³⁷).
- IOANNES PAULUS II, *Adhortatio Apostolica „Familiaris consortio“*, 22. Nov. 1981, v AAS 74 (1982) 81–191.
- INNOCENTIUS III, *Epistolarum Innocentii III, Libri undecim*, vol. I. (Parisiis 1682).
- OCHOA, X., *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, vol. 1–7 (Roma 1966–1994).
- PAULUS VI, *Litterae Encyclicae Humanae vitae* 25. Iul. 1968, v AAS 60 (1968) 481–503.
- PIUS XI, *Litterae encyclicae Casti connubii* 31. Dec. 1930, v AAS 22 (1930) 551–553.
- SACRA CONGREGATIO SACRORUM RITUUM, *Decretum part. Ordo celebrandi matrimonium die 19. Martii 1969*, v LE, 3726, p. 5494–5496.

⁷¹ Viz FC. 84 v LE, tom. VI. 8318–8319.

Literatura

- AA.VV., *Nuovo Dizionario di diritto canonico* (Milano 1993).
- ABATE, A., *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica* (Roma–Brescia 1985).
- ALDAMA (de), J. A., *Theoria generalis sacramentorum, v Sacrae Theologiae Summa IV* (Madrid 1951).
- ARRIETA, J. I., *Il potere di governare, v AA.VV., Codice di diritto canonico edizione bilingue commentata, vol. I* (Roma 1986²).
- BERSINI, F., *Il diritto canonico matrimoniale. Commento giuridico-teologico-pastorale* (Torino 1994)⁴.
- CAPPELLO, F., *De matrimonio, vol. V* (Roma 1961).
- CASTAÑO, J. F., *Introductio ad Ius matrimoniale. I: De matrimonii natura: Appendix III: De potestate Vicaria seu Ministerialis* (Romae 1979) 331–353.
- CASTAÑO, J. F., *Il sacramento del matrimonio* (Roma 1994³) 81–114; 501–535.
- DOYLE, Th.P., *Commentary of can. 1142, in AA.VV., The Code of Canon Law. Text and Commentary* (Ed. Coriden-Green-Heintschel) (New York–Mahwah 1985).
- CHIAPPETTA, L., *Il codice di diritto canonico. Commento giuridico - pastorale*, vol. II. (Napoli 1988).
- CHIAPPETTA, L., *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica e concordataria. Manuale giuridico-pastorale* (Roma 1990).
- CHIAPPETTA, L., *Prontuario di diritto canonico e concordatario* (Roma 1994).
- LENER, S., *Concezione personalistica e indissolubilità intrinseca del matrimonio*, v *La «Civiltà Cattolica» 121, III* (Roma 1970) 319–330.
- NAVARETTE, U., *Potestas vicaria Ecclesiae - Evolutio historica conceptus atque observationes attenta doctrina Concilii Vaticanii II*, v *«Periodica» 60* (Romae 1971) 415–486.
- ORSY, L., *Marriage in Canon Law. Texts and Comments. Reflections and Questions* (Wilmington-Dalaware 1986).
- RUF, N., *Das Recht der katholischen Kirche nach dem neuen CIC* (Freiburg–Basel–Wien 1983²).
- SALMANTICENSES, *Cursus theologiae moralis, t. II, De matrimonio, tract. IX, cap. IV, punct. II, dub. III, n. 61 e 66* (Lugduni 1709).
- SANCHEZ, *Memoriale* [Archivo secreto Vaticano. Nunziature diverse, t. 262, fol. 26–35] Manuscript cituje Lazcano, *Potestad del Papa en la disolución del matrimonio de infieles. Apéndice I* (Madrid 1945) 242–243.
- SIPOS, S., *Enchiridion iuris canonici* (Pécs 1940)⁴.
- TURRICREMATA, I., *In Causarum Decretalium, secundum partem, t. III, Causa XXVII, Questio III, ad tertium* (Venetiis 1708) 359.

Zkratky

<i>AAS</i>	<i>Acta Apostolice Sedis</i>
<i>CC</i>	Pius PP. XI, <i>Litterae Encyclicae Casti connubii</i>
<i>CIC/17</i>	<i>Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu</i>
<i>CIC</i>	<i>Codex Iuris Canonici (recognitus) auctoritatae Ioannis Pauli II promulgatus</i>
<i>Dz-Hü</i>	H. DENZINGER – P. HÜNERMANNN, <i>Enchiridion Symbolorum Definitionum</i>
<i>FC</i>	IOANNIS PAULI II, <i>Adhortatio apostolica Familiaris consortio</i>
<i>GS</i>	<i>Const. Past. Gaudium et spes</i>
<i>HV</i>	PAULUS VI, <i>Litterae Encyclicae Humanae vitae</i>
<i>LE</i>	X. OCHOA – D. A. GUTIERREZ, <i>Leges Ecclesiae</i>
<i>OCM</i>	S.C.RITUM, <i>Decretum part. Ordo celebrandi matrimonium</i>

Resumé

Autor se ve svém článku zabývá povahou papežovy zástupné moci nad manželským poutem a jejím rozsahem vzhledem k jednotlivým typům manželství. Nauka církve o zástupné moci nad manželským poutem není dogmatickým článkem víry, nýbrž naukou katolickou. Z plnosti apoštolské moci udělené Římskému veleknězi z důvodu jeho služby může papež rozloučit ze závažných důvodů netolik manželství uznané a nedokonané, ale též regulérně uzavřené mezi dvěma nepokřtěnými, jakož i jedním pokřtěným a nepokřtěným, i když byla tato manželství dokonána. Nauka se týká papežova zásahu při rozloučení přirozeného pouta. Bůh rozlučuje manželské pouto jako příčina hlavní, zatímco papež totéž pouto jako příčina nástrojová. Z uvedeného důvodu plyne, že účinek rozloučení je spíše účinkem Božím, než papežovým. Přesto je papež nástroj živý, účastnící se lidský, rozumově i vůlí, kterými uvažuje, jak o možnostech zrušení či nezrušení požadovaného pouta, tak hodnotící příslušné motivy k udělení, či neudělení milosti dispense, a stejně tak soudící i o vhodnosti přikročit k jejímu udělení. Příslušným motivem papeže k udělení milosti rozloučení svazku je «*prospěch víry*», aby žadatel, či třetí osoba mohl žít plný křesťanský život, bez výčitek svědomí.

Abstract

The Ordinary and Vicarious Power in Regard to the Dissolution of a Marriage

In his article, the author discusses the character of the Pope's ordinary and vicarious power over a matrimonial bond and its extent to the individual forms of a marriage. The doctrine of the Church about the vicarious power over a matrimonial bond is not a dogmatic article of faith but a Catholic doctrine. From the fullness of the Apostolic power, granted to the Rome Pontifex because of his office, the Pope can dissolve, if any serious reason exists, not only the marriage between two unbaptized but the

marriage between a baptized and an unbaptized, even though these marriage has been consummated. The doctrine is related to the Pope's intervention as regards as dissolution of a natural bond. The God dissolves a marriage bond as a main cause and the Pope as an instrumentary cause. Therefore the force of dissolution is a force of the God rather than a force of the Pope. But the Pope is a living instrument, participating as a human being with his intelligence and will. He considers possibilities to dissolve or not to dissolve a bond; he values the relevant motives to grant or not to grant the grace of a dispense as well as he considers suitability to grant it. The relevant motive of the Pope for granting this grace of the dissolution of a marriage bond is „*favor of the faith*“ to make possible the full Christian life without remorses of conscience for an applicant or the third person.

Zusammenfassung

Die ordentliche Vertretungsvollmacht in bezug auf die Unauflösbarkeit der Ehe

Der Autor befasst sich in dem Artikel mit der Natur der päpstlichen Vertretungsvollmacht über das Eheband und mit derem Umfang in bezug auf einzelne Ehearten. Die Lehre der Kirche über die Vertretungsvollmacht ist kein dogmatischer Satz der Gläubenslehre, sondern eine katholische Lehre. Aufgrund der Vollständigkeit der dem römischen Hohenpriester um seines Amtes willen gewährten Bevollmächtigung kann der Papst aus schwerwiegenden Gründen nicht nur die anerkannte und nichtvollzogene Ehe auflösen, sondern auch die zwischen zwei Ungetauften, als auch einem Getauften und einem Ungetauften ordnungsgemäß geschlossene Ehe, auch wenn diese schon vollzogen ist. Die Lehre betrifft den päpstlichen Eingriff anlässlich der Auflösung eines Naturbandes. Der Gott löst das Eheband als Hauptursache auf, dem gegenüber löst der Papst dasselbe Band als instrumentale Ursache auf. Aus dem Erwähnten ist zu entnehmen, dass die Auflösungswirkung eher göttlicher als päpstlicher Natur. Trotzdem ist der Papst das lebendige Instrument, sein Engagement durch die Vernunft und den Willen findet Anwendung auf die Überlegung über die Gründe für und gegen die Auflösung, auf die Bewegungsgründe für oder gegen die Erteilung der Dispensgnade, als auch auf die Geeignetheit solcher Erteilung. Der triftige Grund für die Erteilung der eheauflösenden Gnade ist das *privilegium fidei*, d.h. der Antragsteller als auch die dritte Person sollen die Möglichkeit haben, an vollem christlichen Leben ohne Gewissenshemmungen teilzuhaben.

Riassunto

La potestà ordinaria - vicaria in relazione alla indissolubilità del matrimonio

L'autore si concentra nel suo articolo al carattere della potestà papale vicaria sul vincolo coniugale e la sua ampiezza rispetto ai singoli tipi del matrimonio. La dottrina della Chiesa della potestà vicaria sul vincolo coniugale non è un articolo dogmatico, ma come dottrina cattolica. In virtù della pienezza della potestà apostolica conferita al

Romano Pontefice in ragione del suo ufficio, il Papa può sciogliere per motivi adeguati non solo il matrimonio rato e non consumato, ma anche regolarmente concluso fra due persone non battezzate o fra una persona battezzata e un'altra non battezzata, pur nel caso che esso sia stato consumato. La stessa dottrina vale per l'intervento del Papa nella dissoluzione del vincolo naturale. Dio scioglie il vincolo matrimoniale ad modum causae principalis, mentre il Papa scioglie il medesimo vincolo ad modum causae instrumentalis. Lo scioglimento del vincolo è più l'effetto di Dio, cioè della causa principale che del Papa, ossia della causa strumentale. Però il Papa è lo strumento vivo che partecipa umanamente, quindi coscientemente e volontariamente, innanzi tutto considerando se può o non può sciogliere il vincolo in questione, ma anche valutando le cause motivanti per concedere la grazia della dispensa e giudicando dell'opportunità di passare alla concezione della medesima grazia. La motivazione movente il Papa per rompere il vincolo matrimoniale è soltanto il „*favor fidei*“ per il richiedente poter vivere pienamente la vita cristiana senza i rimorsi della coscienza.

O autorovi

ICDr. ThDr. Jiří Svoboda se narodil roku 1941 v Praze. V letech 1958-1963 vystudoval Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Litoměřicích. Roku 1966 byl vysvěcen na kněze. V roce 1977 byl jmenován soudcem tehdejšího Metropolitního soudu v Praze. Od roku 1991 působí jako soudní vikář Intediecézního soudu České církevní provincie. Od roku 1994 studoval kanonické právo na Lateránské univerzitě v Římě, kde v roce 2000 získal titul doktora kanonického práva.

ICDr. ThDr. Jiří Svoboda was born in Prague in 1941. In the years 1958-1963 he studied Cyril-Method's Theological Faculty in Litoměřice. In 1966 he was ordained a priest. In 1977 he was appointed as a judge of the then Metropolitan Court in Prague. Since 1991 he has acted as a judicial vicar of the Interdioecesan Court of the Czech Church Province. From 1994 he studied canon law at the Lateran University in Rome. At this university he attained the doctorate in canon law in 2000.

ICDr. ThDr. Jiří Svoboda wurde 1941 in Prag geboren. In den Jahren 1958-1963 absolvierte er Cyrillomethodische Theologische Fakultät in Litoměřice. Im Jahre 1966 wurde er zum Priester geweiht, 1977 wurde er als Richter des damaligen Metropolitangerichts in Prag bestellt. Seit dem Jahr 1991 ist er als Gerichtsvikar des Interdiözesangerichts der Tschechischen Kirchenprovinz tätig. 1994 begann er das Kanonische Recht an der Lateranuniversität in Rom zu studieren, wo er im Jahre 2000 den Grad Dr. iur can. erwarb.

ICDr. ThDr. Jiří Svoboda è nato a Praga nel 1941. Fra 1958-63 studiava alla Facolta Teologica dei SS. Cirilo e Metodio a Litoměřice. Nel 1966 è stato ordinato sacerdote. Nel 1977 è stato nominato giudice del già Tribunale Metropolitano a Praga. Dal 1991 presiede da vicario giudiziale il Tribunale Interdiocesano della Provincia ecclesiastica boema. Dal 1994 studiava il diritto canonico alla Università di Laterano a Roma, dove si è laureato (ICDr.) nel 2001.

Advokát v kanonických řízeních

Jiří Kašný

Potřebujeme advokáty?

Právníkům a doktorům prý se máme vyhýbat, protože když už člověk musí jít k právníkovi anebo k doktorovi, to na tom musí být opravdu špatně. K lékaři se chodilo, až když byl člověk vážně nemocný. Dnes chodí na preventivní prohlídky nejen děti, ale i dospělí a preventivní medicína je samostatný, rychle se rozvíjející obor. Podobně s advokátem se radíme dřív, než se opravdu ocitneme v těžkostech. Tak je to v každodenním životě. Jak je tomu ale s advokáty v církvi?

Předpisy a vztahy v dnešní církvi se někdy mohou zdát komplexní a komplikované, přesto si ve většině případů většina lidí ví rady s tím, jak jednat správně a spravedlivě. Jinak je tomu ve výjimečných případech, jako např., když někdo žádá o prohlášení neplatnosti manželství anebo když se někdo cítí být poškozen rozhodnutím církevní autority. Aby se takové situace neřešily v hněvu a jen podle emocí, ale aby se řešení hledalo na základě rozumu a práva, k tomu je třeba zákonů a institucí. V církvi byly během staletí vyhlášeny kánony, které stanoví práva a povinnosti křesťanů a ustanoveny instituce, které slouží k obhajobě práv křesťanů a k řešení sporů. Většina křesťanů má však spíše povšechné vědomí o církevním právu a o právních řízeních. Podobně křesťané, kteří mají dobré teologické vzdělání, někdy ví o církevním právu víc ze zkušeností, než že by měli systematické právnické vzdělání. Proto je třeba vzdělaných a zkušených advokátů, aby křesťanské učení o respektování spravedlnosti a práv v církvi nebyla jen nádherná a vznešená slova.

Navíc se zdá, že je právě dnes třeba se postarat, aby v církvi advokáti byli a potom rozšířit mezi všemi křesťany vědomost o poslání advokátů. Při nejlepší vůli i v církvi může dojít k nedorozuměním, přehmatům nebo i k nespravedlnostem. Od dnešních křesťanů, které samo evangelium a církev vybízejí, aby se bránili proti nespravedlnosti, se může těžko očekávat, že budou mlčet tváří v tvář případnému nedorozumění nebo nespravedlnosti v církvi. Když ale nenachází možnost hájit svá práva v církvi, někdy se stáhnou z aktivního života v křesťanském společenství nebo jindy, a není divu, se obrátí k prostředkům, které nabízí naše společnost – demonstrativně opustí církevní společenství

a zveřejní svůj problém v tisku anebo se obrátí k civilnímu soudu. Třebaže mohou být tyto kroky pochopitelné a třeba i legitimní, sotva ukazují na zdravé církevní společenství. Služba vzdělaných a zkušených advokátů v církvi a jejich dosažitelnost by se měly stát pobídkou, aby se nedorozumění a nespravedlnost mezi křesťany řešily podle kánonů a prostřednictvím institucí v církvi.

Tento článek nejdříve pojedná o kánonech, které se týkají služby advokátů v církvi. Druhá část se bude zabývat významem advokátů. Třetí část se bude věnovat specifickým aspektům role advokáta ve vybraných kanonických řízeních: v řízení ve věci prohlášení neplatnosti manželství, v trestních řízeních, v řízení o správném odvolání a v řízení o zbavení farářů úřadu a jejich přeložení.

1. Kánon o advokátech všeobecně

Advokáti jsou právní odborníci. Jejich úkolem je pomáhat ať už fyzickým nebo právnickým osobám v záležitostech práva a spravedlnosti. Během kanonických řízení advokáti radí žalující a žalované straně ohledně zákonů a faktů, které se mohou týkat sporné věci. Advokáti pomáhají shromažďovat důkazy, mohou být přítomni výslechu stran, svědků a znalců, mohou nahlížet do akt kanonických řízení. Očekává se od nich, že připraví a předloží obhajobu svých klientů. Někdy advokáti také své klienty během kanonických řízení reprezentují jako jejich právní zástupci.

Advokát jako právní zástupce

Kodex rozlišuje mezi právním zástupcem a advokátem. Podle kánonů je úkolem právního zástupce reprezentovat fyzické osoby v kanonických řízeních. Úkolem advokáta je poskytnout odbornou radu. Podle těchto rozdílných úkolů se u právního zástupce vyžaduje, aby byl plnoletý a měl dobrou pověst, aby mohl rozumně a čestně reprezentovat, zatímco advokát musí být navíc odborníkem v církevním právu, aby dokázal odborně poradit a obhajovat (k. 1483). Třebaže kodex formálně rozlišuje mezi právním zástupcem a advokátem, v praxi často vystupuje advokát také jako právní zástupce. U soudů římské kurie bývají pravidelně role právního zástupce a advokáta vykonávány jednou a toutéž osobou, která se nazývá "patronus."

U právního zástupce se nevyžaduje, aby byl katolík a měl vzdělání v církevním právu. Kodex pouze stanoví, že musí být zletilý a mít dobrou pověst (k. 1483). Tzn., že musí mít dovršený osmnáctý rok věku (k. 97) a musí mít respekt u řádných a vážených lidí ve svém okolí. Nežli začne právní zástupce vystupovat ve věci svého klienta, musí soudu anebo jiné příslušné autoritě předložit věrohodné zmocnění svým klientem. Pro některá specifická rozhodnutí během

kanonických řízení potřebuje právní zástupce od svého klienta navíc ještě zvláštní zmocnění. Kánon 1485 konkrétně stanoví, že bez zvláštního zmocnění se právní zástupce "nemůže platně zříci obžaloby, stupně soudu, soudních jednání, ani uzavřít smír, dohodu, dohodnout se na rozhodčích a výběr konat to, k čemu právo vyžaduje zvláštní zmocnění." Právní zástupce, který obdržel pouze všeobecné zmocnění, se tedy nemůže vzdát soudu anebo ukončit spor mimosoudní cestou. Zvláštní zmocnění ke specifickým rozhodnutím se vyžaduje, aby se umožnila a zdůraznila osobní odpovědnost stran během řízení, aby právní zástupce nemohl vyřadit klienta, kterého zastupuje, ze hry, ale pouze aby jednal ve věci svého klienta, když se klient z nějakého důvodu nemůže dostavit k soudu osobně. Tato odpovědnost je navíc podtržena právem stran vybrat si právního zástupce podle vlastní vůle.

Právní zástupce by tedy svým vystupováním nikdy neměl omezit odpovědnost a lidskou důstojnost svého klienta. Jeden příklad omezení práv strany nesprávným vykonáváním role právního zástupce najdeme v soudním rozhodnutí coram Boccafola. Soudce Římské roty v něm kritizuje soud prvního stupně za zveřejnění obsahu soudního spisu ne žalované straně, ale pouze jeho právnímu zástupci, který navíc ani neměl platné zmocnění. Tímto postupem soud prvního stupně znemožnil žalované straně podílet se na řízení a tak omezil její právo na obhajobu.¹

Advokát jako právní poradce

Podle církevního práva je úkolem advokáta obhajovat práva stran v církevních řízeních. Advokát stejně jako právní zástupce musí být zletilý a mít dobrou pověst. Navíc advokát jako právní poradce musí být katolík a doktor církevního práva nebo alespoň opravdu znalý v církevním právu a schválený k tomuto úkolu diecézním biskupem (k. 1483). Advokátem může být laik stejně jako duchovní, muž jako žena. Kodex z roku 1983 v těchto směrech neukládá žádná omezení. U každého soudu, pokud je to možné, by měli být ustanoveni k poskytování právní pomoci stálí advokáti a měli by být placeni z rozpočtu církevního soudu (k. 1490).

Volba advokáta

Jednotlivé strany si mohou zvolit svého advokáta z těch, kteří jsou nastálo ustanoveni k tomuto úkolu u církevního soudu. Protože ale stálých advokátů není mnoho a navíc někdy může mít klient důvěru právě k advokátovi, který není na listině stálých advokátů, mělo by být možné zvolit si advokáta také

¹Coram Boccafola, 25. července 1989, in *The Jurist* 51 (1991) 212.

z těch, kteří splňují potřebné podmínky, ale nepracují trvale u církevního soudu. Takto zvolený advokát, který není trvale ustanoven pro tuto práci, potřebuje schválení diecézním biskupem. Když je biskup žádán o schválení cizího advokáta, měl by hledět víc na kvalifikaci vybraného advokáta než na rozladění, které může cizí advokát způsobit u místního církevního soudu. Zenon Grocholewski zdůrazňuje, že skutečná a nejen teoretická možnost vybrat si náležitě vzdělaného advokáta je projevem respektování práv a možností, které se mají poskytnout jednotlivým stranám na jejich obhajobu.² Neschválení advokáta, který sice není natrvalo ustanovený u církevního soudu, který ale splňuje požadavky podle církevního práva a byl vybrán žalující nebo žalovanou stranou, by znamenalo omezení práva na obhajobu u dotyčné strany.³

Kánony vyžadují advokáta

Aby se mohly strany smysluplně účastnit kanonických řízení, kánony v některých případech přímo vyžadují, že jednotlivé strany musí mít advokáty. V trestních řízeních musí mít obžalovaný vždy advokáta. Pokud si ho nezvolí sám, musí mu ho ustanovit soudce (k. 1481.2 a 1723.1–2). Ve sporném řízení, jestliže se jedná o nezletilé nebo řízení, v němž jde o veřejný prospěch, musí mít strany advokáty a pokud advokáty nemají, musí jim ho ustanovit soudce z úřední povinnosti (k. 1481.3). V jiných řízeních kánony nestanoví stranám povinnost mít advokáta. V každém řízení však musí být stranám umožněno zvolit si advokáta, pokud si to přejí.

V řízeních, která vyžadují advokáta, by nepřítomnost advokáta znamenala porušení procedurálního práva. Nepřítomnost advokáta by se v takových případech mohla rovnat odepření práva na obhajobu, které je podle kánonu 1620,7 důvodem ke stížnosti na neplatnost rozsudku. V řízeních, ve kterých advokát není povinný, nepřítomnost advokáta neznamená porušení procedurálního práva. Pokud by se ale ukázalo, že nepřítomnost anebo odmítnutí advokáta, pokud o něj strana žádala, fakticky straně znemožnilo rozumně se hájit – v takovém případě by soudce vyššího stupně mohl vyhlásit rozhodnutí dosažené bez přítomnosti advokáta jako neplatné na základě odepření práva na obhajobu.⁴

² Zenon Grocholewski, *Štúdie z procesného kanonického práva* (Spišské Podhradie: Kňazský seminár biskupa Jana Vojtaššáka, 1995) 62.

³ Carlo Gullo, “Il diritto alla difesa nelle varie fasi del processo matrimoniale,” in *Il Diritto di Difesa nell’Ordinamento Canonico* (Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, 1988) 37.

⁴ K. 1620,7. Frans Daneels, “The Right of Defense,” *Studia canonica* 27 (1993) 77–95.

2. Význam advokáta

Formální a personalistický význam kanonických řízení

Soudní i mimosoudní kanonická řízení jsou cestou ke spravedlnosti. Na této cestě kanonická řízení, za prvé, stanoví postup při shromažďování důkazů a dosažení rozhodnutí. Procedurální předpisy a kánony určují jednotlivé kroky, podle kterých se shromažďuje materiál a důkazy, a také způsob, jakým se třídí a hodnotí, a nakonec způsob, kterým se dosáhne rozhodnutí na základě předložených a přijatých důkazů. V tomto směru je úkolem advokáta poskytnout klientovi jak odbornou radu, aby si byl vědom jednotlivých předpisů, tak i technickou pomoc při shromažďování materiálů a důkazů, které mají sloužit k obhajobě práv klienta.

Za druhé, kanonická řízení zajišťují jednotlivým stranám možnosti, aby se mohli účastnit procesu shromažďování důkazů a dosažení rozhodnutí. Úkolem advokátů v tomto směru není udělat z klientů pasivní diváky, ale aktivní účastníky v řízení. Advokáti nemají nahradit anebo prakticky vyloučit klienty z účasti v řízení, ale vysvětlováním a odbornou asistencí jim umožnit účast na jednotlivých krocích řízení, aby se tak klienti sami podíleli na dosažení rozhodnutí, která ovlivní především jejich životy.

Hledání pravdy a obhajoba lidské a křesťanské důstojnosti

Úkolem advokáta není pomoci klientovi, aby "zvítězil" za každou cenou, ale aby kanonické řízení směřovalo k dobrání se pravdy a k obnovení spravedlivých vztahů. Některé situace se mohou týkat skutečné nespravedlnosti, někdy může jít víc o zraněná osobní mínění. Klient zvítězí, jen když bude mít odvahu hledat a přjmout pravdu. Tato pravda může někdy vést k uvědomění si vlastní chyby. Jindy bude tato pravda nakonec vyžadovat omluvu a změnu vlastního jednání. Jindy se během hledání pravdy ukáže nespravedlnost zapříčiněná druhým nebo i církevní autoritou a z toho vyplyně nutnost nápravy. Většinou je situace člověka, který se na církevního právníka obrací, komplexní. Advokát by měl pomoci roztrídit a pojmenovat jednotlivé části problému, formulovat kanonické aspekty a navrhnut klientovi možnosti, které k vyřešení nabízí příslušné kanonické řízení a církevní instituce. Dobrá se k pravdě a její přijetí není vždycky snadné. Hledání pravdy není hledáním odplaty a pomsty nebo na druhé straně hledáním výmluv k vysvětlení zapříčiněné nespravedlnosti. Hledání pravdy, na kterém se advokát podílí, slouží k obnovení lidské důstojnosti těch, jejichž práva nebyla respektována, a k obnovení spravedlnosti a důvěry ve spravedlnost v církvi.

Pracuje advokát pro jednotlivce a proti autoritě?

Může se stát, že když se ukřivděný člověk obrátí na radu k právníkovi, vzbudí tím nelibost u církevní autority, která ukřivdění způsobila. Taková reakce je lidsky pochopitelná, ale zároveň ukazuje na nepochopení role advokáta v kanonických řízeních. Advokát není "přítelem" jedné strany a "nepřítelem" druhé strany v kanonickém řízení. Služba advokáta je samozřejmě závislá na důvěře, kterou k němu klient má a která bude v danou chvíli pravděpodobně větší, než má klient k autoritě, kterou se cítí ukřivděn. Úkolem advokáta však i v takovém případě bude pomoci klientovi v hledání pravdy a podílet se na jeho obhajobě podle kánonů a podle principů spravedlnosti. Každý církevní představený by měl ve skutečnosti vítat, když se lidé obrátí na advokáty, protože pomoc vzdělaných a zkušených advokátů nejspíše přispěje k vyřešení konfliktů ne na základě hněvu a síly, ale podle spravedlnosti a práva.

3. Advokát v kanonických řízeních

Advokát v řízení ve věci prohlášení neplatnosti manželství

Kánon 1481.2 a 3 stanoví, ve kterých řízeních musí mít strany advokáta. Komise, která připravovala znění tohoto kánonu, diskutovala, zda by v manželských řízeních měly mít strany advokáty povinně. Povinnost mít advokáta by odpovídala principu, že v řízeních, ve kterých jde o veřejné dobro (manželská nerozlučitelnost je zahrnuta do veřejného dobra v církvi) si budou musí strany zvolit advokáta sami anebo jim ho soudce ustanoví z úřední povinnosti. Třebaže nikdo z komise nezpochybňoval užitečnost mít advokáty, kteří by hájili práva a zájmy stran, členové komise viděli praktickou stránku věci: Většina diecézí nemá dost prostředků k tomu, aby zajistila potřebné množství advokátů. Navíc k. 1432 stanoví, že do každého řízení o neplatnosti manželství musí být zapojen obhájce svazku, který je ze svého úřadu povinen předložit a vyložit vše, co může být rozumně uvedeno proti neplatnosti manželství a tak hájit nerozlučitelnost manželství.⁵ Nakonec tedy současný kodex nevyžaduje povinně přítomnost advokáta v manželských řízeních.

Advokát může být velice důležitý nejen k tomu, aby hájil práva stran, ale také aby pomohl stranám porozumět jednotlivým krokům v manželských řízeních. Bez patřičných vědomostí se mnohé procedurální normy a kánony mohou zdát pouhými zdržujícími nebo i nesmyslnými formalitami, zatímco s pomocí advo-

⁵ Coetus studiorum "De processibus," *Communicationes* 16 (1984) 61 a Luigi Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commentario giuridico-pastorale* (Neapol: Edizioni Dehoniane, 1986) 2: 604.

káta mají jednotlivé procedurální kánony umožnit stranám jejich smysluplnou účast v řízení. Proto by strany měli mít možnost zvolit si advokáta, alespoň když o to požádají. Nepřítomnost advokáta sice neporušuje procedurální práva, v jednotlivých případech by se však nepřítomnost nebo odmítnutí advokáta, pokud o něj strana žádala, mohlo rovnat odepření práva na obhajobu (k. 1620,7). Římská rota je zvlášť pozorná k právu na obhajobu, které patří oběma stranám po celou dobu řízení, a faktické odepření práva na obhajobu bývá pro Římskou rotu důvodem k vyhlášení neplatnosti rozhodnutí nižšího soudu.⁶

Advokát v trestních řízeních

Trestní řízení slouží k vyšetření obvinění ze zločinu a k uložení nebo úřednímu prohlášení kanonického trestu (k. 1400.1,2). Obžalovaným v trestním řízení může být pouze fyzická, nikoli však právnická osoba (k. 1321–1330). Žalujícím z formálního hlediska je ordinář. Objektem trestního řízení je obžalování ze zločinu podle církevního práva. Cíl kanonických trestních řízení je dvojí. Za prvé, trestní řízení mají obnovit spravedlnost mezi lidmi, napravit pohoršení a chránit lidi před viníkem, když ho nelze napravit napomenutím (k. 1431). Za druhé, trestní řízení mají zaručit obžalovanému zákonnou ochranu jeho práv, včetně práva na obhajobu a práva být stíhán kanonickými tresty jen podle zákona (k. 221).⁷

Trestní řízení mají dvě formy: soudní a mimosoudní neboli administrativní. Soudní řízení má relativně mnoho kánonů, které zaručují obžalovanému zákonnému ochranu, a proto bývá zpravidla zdrouhavé. Mimosoudní řízení dává možnost vyřešit žalobu rychle, zato toto řízení opomíjí řadu formalit, které mají zaručit zákonnému ochranu obžalovaného. V soudním trestním řízení k. 1481.2 stanoví, že obžalovaný musí mít vždy advokáta, kterého si vybral anebo kterého mu ustanovil soudce. K. 1723 zdůrazňuje, že soudce musí vyzvat obžalovaného, aby si ve lhůtě stanovené soudcem zvolil advokáta. Jestliže tomu tak obžalovaný neučiní, ustanoví mu advokáta soudce. Advokát ustanovený soudcem zastává svou funkci tak dlouho, dokud si advokáta neustanoví obžalovaný sám. K. 1725 navíc stanoví, že při projednávání záležitosti je obžalovaný vždy oprávněn, aby buď on nebo jeho advokát nebo zástupce mluvil jako poslední.

⁶ Grzegorz Erlebach, *La nullità della sentenza giudiziale 'ob ius defensionis denegatum' nella giurisprudenza rotale* (Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, 1991).

⁷ Velasio De Paolis, "Il processo penale nel nuovo Codice," in *Dilexit Iustitiam: Studia in Honorem Aurelii Card. Sabbattani*, ed. Zenon Grocholewski a Vincentius Carcel Orti (Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, 1984) 489-492.

Mimosoudní řízení sice zaručuje obžalovanému možnost se hájit (k. 1720, 1), o advokátovi se ale nezmiňuje. Znamená to, že obžalovaný v mimosoudním řízení nemá právo na advokáta? Právo na obhajobu je nezbytnou součástí kanonických řízení.⁸ K. 1720 zaručuje obžalovanému právo se hájit a toto právo zcela jistě zahrnuje právo na advokáta, i když to kánon výslovně nestanoví. Obžalovaný v mimosoudním řízení by neměl být zbaven možnosti zvolit si advokáta, alespoň v případě, když o advokáta žádá.⁹ Přítomnost advokáta, který by obhajoval obžalovaného, je v mimosoudním trestním řízení tím důležitější, čím je toto řízení kratší a obsahuje méně formalit, které by zaručily obžalovanému zákonnou ochranu.

Otázkou je, jestli si kněz, který je obžalován v trestním řízení, smí ustanovit jako advokáta laika? V trestních řízeních se vždy jedná o pověst obžalovaného a k. 483.2 stanoví, že v úředních případech, v nichž by mohlo jít o ohrožení pověsti kněze, musí být notářem kněz. Třebaže se k. 483 netýká specificky role advokáta v trestních řízeních, nepřímo by tento kánon mohl naznačovat, že není prozírávě dovolit laikovi vykonávat funkci advokáta v řízeních, kde se jedná o pověst kněze.

Advokát a notář vykonávají zcela rozdílné funkce v kanonických řízeních. Advokát je právní poradce a případně také právní zástupce obžalovaného, zatímco notář, jako církevní úředník, sepisuje akta a listiny o úředních rozhodnutech, pořizuje oficiální záznamy a ověřuje věrohodnost dokumentů a podpisů (k. 484 a 1437). Proto také kritéria k ustanovení advokátů a notářů jsou rozdílná a měla by odpovídat jejich rozdílným úkolům. Advokáty si vybíráme podle jejich zkušenosti a odbornosti v právu, a proto požadavek k. 483 by neměl zabránit zkušenému advokátu-laikovi, aby obhajoval kněze v trestním řízení. Apostolská signatura už po léta dovoluje advokátům-laikům, aby obhajovali v řízeních, v nichž jde o ohrožení pověsti kněze.¹⁰

Jaký má význam služba advokáta, jestliže je zřejmé, že se obžalovaný dopustil trestního činu? Stará zkušenost říká, že žalobce má u soudu vždycky pravdu až do chvíle, kdy mu obžalovaný začne klást otázky (Kniha přísloví 18:17). Proto není nikdy zbytečné prosít tvrzení jedné strany v řízení sítrem otázek druhé strany a pomoc advokáta nemá tento proces zpomalit, ale dát mu odbornost a formu. A navíc ani ten, který porušil zákon, neztrácí lidskou a křesťanskou důstojnost a má právo na obhajobu. Advokát by měl v takovém případě pou-

⁸ Supremum Tribunal Signaturae Apostolicae, coram Staffa, 24. listopadu 1973, in Apollinaris 47 (1974) 371: "Nostrum autem S. Tribunal firmiter et inhaesitanter tenet ius sese defendendi reo competere ex ipso iure naturae."

⁹ Antonio Calabrese, *Diritto penale canonico* (Milán: Edizioni Paoline, 1990) 149.

¹⁰ Gregory Ingels, "Canonical Advocacy: Basis and Principles," *CLSA Proceedings* 55 (1993) 78.

kázat na všechny vysvětlující a polehčující důvody, aby eventuelní trest neměl jen charakter odplaty, ale také směřoval k nápravě odsouzeného a k obnovení spravedlnosti.

Advokát v řízeních o správném odvolání

Řízení o správném odvolání je kanonická procedura, která slouží v případech, že se někdo cítí být poškozen rozhodnutím autority, která vykonává výkonnou moc v církvi (k. 135.1 a 1737.1). Odvolání může být podáno proti jakýmkoli individuálnímu správnímu rozhodnutí, ať už příkazům, reskriptům, privilegiím, dispenzům nebo dovolením. Řízení o správném rozhodnutí slouží také v případě, kdy, přestože zákon nařizuje vydat rozhodnutí, rozhodnutí není vydáno a osoba, která podle zákona očekává rozhodnutí, se tímto opomenutím cítí být poškozena. Toto "mlčení" se podle práva považuje za záporné vyřízení rozhodnutí (k. 57.2), kromě dvou případů, jak to stanoví k. 268.1 a 1506.

Před podáním správního odvolání je odvolávající se povinen písemně požádat původce rozhodnutí, aby své rozhodnutí odvolal nebo změnil (k. 1734.1). Pokud se tímto krokem těžkost nevyřeší, může odvolávající se podat hierarchické odvolání k představenému toho, kdo vydal správní rozhodnutí (k. 1737). Odvolání proti rozhodnutí správní autority, která je podřízena diecéznímu biskupovi, se podává u příslušného úřadu římské kurie. Odvolání proti správním rozhodnutím úřadů Římské kurie se zpravidla podává u Nejvyššího soudu Apoštolské signatury (k. 1445.2). Proti rozhodnutí Apoštolské signatury není přípustné odvolání (k. 1629,1). Přesto mají křesťané i v takovém případě právo sdělovat pastýřům církve své potřeby (k. 212.2) a podle tradice je jim dovoleno adresovat své potřeby přímo papeži, samozřejmě s tím, že obsah a způsob odpovědi záleží na svatém otci.

K. 1738 stanoví, že odvolávající se má právo použít advokáta nebo zástupce a jestliže odvolávající se nemá zástupce nebo advokáta a představený považuje přítomnost advokáta za nezbytnou, určí advokáta odvolávajícímu se z úřední povinnosti. Právo na advokáta v řízení o správném odvolání je významná novinka v kodexu. Právo na advokáta nepřímo říká, že řízení o správném odvolání je skutečně kanonické řízení a nejen blahovolné rozhodnutí, které závisí na velkodušnosti vyššího představeného. Co se týká advokáta v řízení o správním odvolání, kánony nestanoví nic o jeho úloze. Protože je jeho role podobná roli advokáta v soudních řízeních, bude se jeho ustanovení a role řídit kánony 1481-1490, které platí v soudních řízeních.¹¹

¹¹ Lamberto Echeverria, "Del recurso," in *Codigo de Derecho Canonico. Edicion bilingue comentada*, ed. Lamberto Echeverria (Madrid: Biblioteca de Autores Christianos, 1985) 839: "En quanto a la designation, cualidades, regimen y cesacion del abogado y el procurador, son ciertamente de aplicacion los cc. 1481-1490."

Na diecézní úrovni si odvolávající se může zvolit advokáta z těch, kteří jsou natrvalo ustanovení k této službě u místního soudu anebo z těch, kteří splňují kanonické požadavky a dostanou schválení od diecézního biskupa pro jednotlivé případy. Když se odvolání dostane k římské kurii, odvolávající se nemůže jednat osobně, ale musí si zvolit advokáta-zástupce z těch, kteří patří ke *Corpus Advocatorum Sanctae Sedis*,¹² což v sobě skrývá přednosti i rizika. Možnost vybrat si advokáta, který je dobře obeznámen s římskou kurií, je beze sporu velká výhoda. Na druhé straně, advokát z Říma může mít těžkosti s porozuměním případu, který přichází z cizí země a možná i v cizím jazyku.

Významným úkolem advokátů ve správném řízení je pomoci těm, kteří se brání proti nespravedlnosti, kterou cítí, kterou ale pravděpodobně sami nejsou schopni pojmenovat v kanonických termínech, a proto ani nejsou schopni se účinně bránit. Úkolem advokáta je formulovat jádro konfliktu, objasnit jednotlivá práva a povinnosti odvolávajícího se, najít a shromáždit důkazy a pomoci sestavit odvolání. Zároveň musí advokát věnovat pozornost procedurálním formalitám, zvláště zákonným lhůtám, ve kterých je třeba odvolání podat. Při tom všem musí dát advokát k dispozici svoje schopnosti a znalosti za účelem obhájení práv klienta.

Advokát v řízení o zbavení farářů úřadu a jejich přeložení

Podle dávné zkušenosti církve je lepší, když farář vykonává pastoraci ve farnosti delší dobu, než když je často překládán z farnosti do farnosti.¹³ Podle k. 522 má být farář ustanoven na dobu neurčitou. Na určitou dobu ho může diecézní biskup jmenovat jen tehdy, jestliže to povoluje rozhodnutí biskupské konference. Pokud je farář ustanoven na určitou dobu, po vypršení stanovené doby ho může biskup buď znova potvrdit v úřadě nebo přeložit do jiného úřadu podle potřeb diecéze. Jestliže chce biskup přeložit faráře před vypršením stanovené doby a farář má proti přeložení námitky, biskup musí respektovat kánony, které stanoví, jakým způsobem má být spor vyřešen. Stejně tomu je, když je farář ustanoven na neurčitou dobu, biskup ho chce přeložit a farář proti tomu namítá. Jestliže důvodem k přeložení je, že se služba faráře stala z nějaké příčiny, snad i bez farářova přičinění nebo nedbalosti, škodlivou a neúčinnou, použije biskup řízení o zbavení faráře úřadu (k. 1740–1747). Jestliže chce biskup přeložit faráře, protože je jeho služeb třeba jinde, biskup je povinen respektovat kánony o řízení k přeložení faráře (k. 1748–1752).

¹² Jan Pavel II., Apoštolská konstituce *Pastor bonus*, 28. června 1988, art. 183. Jména mužů a žen, kteří působí jako advokáti u Svatého stolce, je možno najít v *Annuario Pontificio* vydávaného každoročně ve Vatikánu, Libreria Editrice Vaticana.

¹³ 2. vatikánský koncil, Dekret o pastoračním úřadě biskupů v církvi *Christus Dominus*, 28. října 1965, art. 31.

Stabilita farářů v úřadě a jejich překladání by si zasloužily důkladnou historicko-kanonickou studii. Tento článek je pouze o jednom specifickém hledisku – o roli advokáta v kanonických řízeních, nyní tedy v řízení o zbavení farářů úřadu a jejich přeložení. Kánony těchto řízení se nezmiňují o advokátovi a nezaručují faráři, který může mít důvodné námitky proti zbavení úřadu nebo přeložení, právo na advokáta. Komise, která připravovala text kánonů o správních řízeních, diskutovala roli advokáta v těchto řízeních. Třebaže kány nakonec nezaručují faráři právo na advokáta, neznamená to, že se farář nesmí obrátit na odborníka na pomoc.¹⁴ Právo na obhajobu, které faráři jistě náleží i v těchto řízeních, v nějaké míře zahrnuje také právo na advokáta. V některých situacích – např. nezkušenost faráře nebo trvalá duševní nebo tělesná choroba – spravedlnost přímo vyžaduje, aby farář měl odbornou pomoc v jednání s biskupem.

Právo na obhajobu a konkrétně přítomnost advokáta by neměly způsobit neužitečné průtahy a ani by neměly biskupovi znemožnit řízení diecéze. Nao-pak důsledné dodržování všech kánonů a principů práva, tzn. také práva na obhajobu, zaručuje, že se s faráři zachází podle práva a kanonické umírněnosti (k. 1752) a také že se k nim přistupuje nejen jako k pracovníkům, kteří přesně vykonávají zadané úkoly, ale jako k osobám, které se svou prací podílejí na společném díle.

Bohužel zatím není mnoho studií, které by se zabývaly právním pojetím a praxí římské kurie v oblasti administrativních řízeních. Jedním z důvodů je, že rozhodnutí ve správních řízeních se nepublikují tak, jak je tomu s rozhodnutími Římské roty a je velice obtížné získat jednotlivá rozhodnutí i za účelem studia. James Provost shromáždil a analyzoval 36 odvolání ve správních řízení, která byla podána u různých kongregací římské kurie od roku 1969 do roku 1983. 14 z těchto 36 odvolání se týkala zbavení farářů úřadu. Ve všech studovaných případech římská kongregace pečlivě zkoumala jednotlivé procedurální kroky v řízeních na úrovni diecéze a poukázala na chyby a nedodržování jednotlivých norem a kánonů. Tato, i když jen částečná, studie ukazuje, že právní pojetí a praxe římské kurie klade v řízení o zbavení farářů úřadu a jejich přemístění velký důraz na procedurální formality a jednotlivá práva farářů, včetně práva na obhajobu a práva na odbornou radu poskytnutou advokátem.¹⁵

¹⁴ Coetus studiorum, "De processibus administrativis," *Communicationes* 11 (1979) 292: "Nonnulli petierunt ut detur parocho facultas sibi constituendi advocatum, qui illum assistat in audientia. Consultores sunt contrarii. Nihil vetat quod parochus privatim consulat."

¹⁵ James Provost, "Recent Experiences of Administrative Recourse to the Apostolic See," *The Jurist* 46 (1986) 148–149.

Závěr

Důležitost poslání advokátů pramení z toho, že byli požádáni o svou službu lidmi, kteří se domáhají obhajoby svých práv a lidské a křesťanské důstojnosti. Svou radou a službou advokáti umožňují lidem, o jejichž osudech se rozhoduje v kanonických řízeních, nezůstat jen pasivními čekateli před budoucností, ale podílet se aktivně na hledání spravedlivých rozhodnutí. Role advokátů v církvi je skutečným "posláním."¹⁶ Toto poslání je jim svěřeno církví k tomu, aby pomáhali v hledání pravdy, v obnově spravedlnosti a v obhajobě lidské důstojnosti. Advokát svou prací nejenom hlásá evangelní spravedlnost, ale se i přičinuje o její znovunastolení.

Literatura

- Beal, John. "Have Code Will Travel: Advocacy in the Church of the 1990s." *The Jurist* 53 (1993) 263–283.
- Beal, John. "Making Connections: Procedural Law and Substantive Justice." *The Jurist* 54 (1994) 113–182.
- Grocholewski, Zenon. *Štúdie z procesného kanonického práva*. Spišské Podhradie: Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 1995.
- Gullo, Carlo. "Gli Avvocati: Artt. 183-185 Cost. Ap. Pastor Bonus." In *La Curia Romana nella Cost. Ap. Pastor Bonus*. Ed. Bonet, Antonio a Gullo, Carlo. Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, 1990, 531–547.
- Hesch, John. "The Right of the Accused Person to an Advocate in a Penal Trial." *The Jurist* 52 (1992) 723–734.
- Ingels, Gregory. "Advocacy: Emerging Issues." *CLSA Proceedings* 58 (1996) 210–218.
- Ingels, Gregory. "Canonical Advocacy: Basis and Principles." *CLSA Proceedings* 55 (1993) 72–86.
- Morrisey, Francis. "Some Thoughts on Advocacy in Non-Matrimonial Cases." *The Jurist* 53 (1993) 301–318.
- Parizek, James. "Pastors on the Go: The Pastor's Rights in the Removal Process." *CLSA Proceedings* 48 (1986) 126–138.

¹⁶ Zenon Grocholewski, "Alcune questioni attuali concernenti lo stato e l'attività dei tribunali con particolare riguardo alla situazione negli Stati Uniti," *Monitor ecclesiasticus* 114 (1989) 368.

Resumé

Tento článek tematicky navazuje na článek Právo na obhajobu během řízení o správním odvolání (Revue církevního práva 15–1/2000). Pojednává o roli advokáta všeobecně a analyzuje úlohu advokáta v jednotlivých kanonických řízeních ze sedmé knihy současného kodexu. Vyzvedává dvojí poslání advokáta v kanonickém právu. Úkolem advokáta je jednak poskytnout klientům odbornou radu při shromažďování materiálů a důkazů. Zároveň je posláním advokáta umožnit klientům, aby se stali aktivními účastníky v kanonických řízeních.

Abstract

The Advocate in Canon Processes

This article tematically follows the article “The Right of Defence in the Procedure for Recourse against Administratives Decrees (Revue církevního práva 15–1/2000). It deals with the role of the advocate generally and analyzes the role of the advocate in individual canon processes from the 7nd book of the valid code. It stresses two tasks of the advocate in canon law. The task of the advocate is giving professional advice to his clients during the collecting of materials and evidences, as well as making possible for his clients to be active participants in canon processes.

Zusammenfassung

Der Advokat in den kanonischen Verfahren

Dieser Artikel setzt inhaltlich auf den Artikel Verteidigungsrecht während der Berufung im Verwaltungsverfahren (Revue Nr. 15–1/2000). Es behandelt die Rolle des Advokats an sich und in einzelnen kanonischen Verfahrensarten des siebenten Teiles des zeitgenössischen Kodex. Hervorgehoben wird die zweierlei Sendung des Advokats. Seine Aufgabe ist einerseits die fachkundige Ratgabe für seine Klienten beim Vorbringen der Dokumente und Beweise. Anderseits sollte der Advokat dazu beitragen, dass seine Klienten aktiv beteiligt werden .

Riassunto

L'avvocato nel processo canonico

Quest'articolo è tematicamente collegato con l'articolo „Diritto alla difesa nel processo di ricorso amministrativo“ (RCP 15–1/2000). Descrive il ruolo dell'avvocato in modo generale e lo analizza nell'ambito dei diversi tipi del processo secondo il Libro VII del CIC attuale. Eleva l'incarico a due specie del suo impiego. Il compito dell'avvocato è prestare un aiuto professionale ai clienti per la ricerca e rassicurazione del materiale e delle prove, e allo stesso tempo rendere possibile una partecipazione attiva dei clienti al processo canonico.

O autorovi

Jiří Kašný, salesián a kněz, studoval teologii pod vedením Františka Miši a Josefa Zvěřiny a církevní právo na Papežské salesiánské universitě v Římě a na Catholic University of America ve Washingtonu, D.C. Vyučoval církevní právo na papežském College Josephinum a byl soudcem u diecézního církevního soudu v Columbus, Ohio. Nyní vyučuje církevní právo na teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Je členem Společnosti pro církevní právo.

Jiří Kašný, salesian and priest, studied theology under František Miša a Josef Zvěřina, canon law at the Pontifical Salesian University in Rome and the Catholic University of America in Washington, D.C. He was an assistant professor at the Pontifical College Josephinum and a judge at the diocesan tribunal in Columbus, Ohio. Now he is a lector of church law at the Faculty of Theology, the Southbohemian University, in České Budějovice. He is a member of the Church Law Society.

Priester Jiří Kašný O.S.B. studierte nicht nur Theologie unter der Leitung Herren František Miša und Josef Zvěřina, sondern auch Kirchenrecht auf der päpstlichen Salesianeruniversität in Rom und auch auf Catholic University of America in Washington, D.C. Er lehrte Kirchenrecht auf Pontifical College Josephinum und diente als Richter am kirchlichen Diözesangericht in Columbus, Ohio. Zur Zeit unterrichtet er das Kirchenrecht an der Theologischen Fakultät der Südböhmischem Universität in České Budějovice. Er gehört zu den Mitgliedern der Gesellschaft für Kirchenrecht.

Jiří Kašný, sacerdote salesiano, ha studiato teologia sotto la direzione di František Miša e Josef Zvěřina, e il Diritto Canonico nella Pontificia Universita Salesiana e nella Catholic University a Washington, D.C. Insegnava il Diritto Canonico nella Pontifical College Josephinum ed era giudice del Tribunale Interdiocesano a Columbus, Ohio. Adesso è insegnante del diritto delle chiese alla Facoltà teologica dell'Università di Boemia meridionale a České Budějovice.

Kanonická recepce ekumenismu

ICLic. Stanislav Přibyl

Katolická církev se na Druhém vatikánském koncilu (1962–1965) přihlásila k ekumenickému hnutí, které vzešlo původně z iniciativy církví reformačních již hluboko v 19. století.¹ Tím došlo k významnému obratu v její praxi, teologii a také v celkové atmosféře, která v ní vládne.

1. Recepce ekumenického hnutí na II. vatikánském koncilu

Pouhých 36 let dělí od sebe encykliku *Mortalium animos* papeže Pia XI. (1928) a koncilní dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio* z 21. 11. 1964, schválený papežem Pavlem VI. V encyklice odsuzuje Pius XI. všechny, kdo by se odvážili jakýmkoliv způsobem podporovat či rozvíjet ekumenické úsilí, jako ty, kdo „se odklánějí od božsky zjeveného náboženství“², a nazývá je *panchristiani*. Zde je třeba zaznamenat, že podle této encykliky není účast na ekumenickém hnutí pouze disciplinární záležitostí. Vždyť opustit božsky zjevené náboženství, tedy katolické náboženství, znamenalo³ (a doposud znamená)⁴ herezi nebo schizma. Papežové do Pia XII. se také vyhýbali všem pozváním na oficiální akce ekumenického hnutí.⁵ Sama encyklika *Mortalium animos*, „je reakcí na první světovou ekumenickou konferenci ‚pro víru a řád‘ (Lausanne 1927),

¹ V dekretnu *Unitatis redintegratio* se však koncilní otcové stydí přiznat více než stoleté zpoždění katolické církve v otázce ekumenismu. Z textu dekretnu jakoby vyplývalo spíše zpoždění nekatolíků: „také mezi našimi odloučenými bratry vzniklo působením milosti Ducha svatého den ode dne sílící hnutí za obnovení jednoty všech křesťanů.“ (UR 1).

² Pius XI., encyklika *Mortalium animos*, in: AAS 20 (1928), s. 6.

³ Srov. c. 1325 a c. 2314 CIC/1917.

⁴ Srov. c. 751 a c. 1364 CIC/1983, c. 1436 § 1 CCEO/1990.

⁵ Titánsky vzdorující postoj vůči ekumenickému hnutí, živený pocitem vlastní výlučnosti, výstižně vyjadřuje následující úryvek: „Při kongresu stockholmském, kterého se zúčastnilo mnoho zemí a čtvrtina církví křesťanských, scházela – církev římsko-katolická. Řím nejen nevyslal delegáta, nevyslal ani nějakého pozorovatele. A dalo se očekávat. Katolická církev římská, založená od Ježíše Krista a zosobněná ve svatém Petru a v jeho nástupcích, jediná strážkyně pravé víry, byla by se octla v úloze pokrojící, kdyby přijala spoluúčast jako rovná s rovnými na kongresu církví křesťanských od ní odloučených. Velekněz římský, kdyby byl navázal přátelské rozpravy s nohsledy Wicleffovými, Lutherovými, Kalvínovými, Husovými a Zwingliho, byl by zahodil svou vlastní autoritu, byl by takto sestoupil

k účastí na nřž papež již dříve vydal zákaz. Encyklika pokládá ekumenické snahy za „blud, který naprosto rozbíjí sám základ katolické víry“. Vždyť pracovat k jednotě křesťanů nelze jinak, než snahou o návrat oddělených k jediné pravé církvi Kristově, od níž, naneštěstí, svého času byli odpadli“.⁶

Přesto již v té době v katolické církvi podprahově kvasilo odlišné pojetí vztahů k nekatolíkům: „Na katolické straně vznikaly již od první světové války jednotlivé skupiny, především laické, které silněji vnímaly nutnost ekumény, aniž by však již byly zároveň recipovány katolickou hierarchií. To se stalo teprve po druhé světové válce instrukcí *Ecclesia catholica* římské kongregace Svatého oficia z 20. 12. 1949, v níž byly oficielně zakotveny četné soukromé iniciativy ve prospěch ekumenismu a biskupové byli vyzváni, aby nad tímto duchovním hnutím netoliko bděli, nýbrž také je podporovali“.⁷

Mezitím však muselo v katolické církvi dojít ještě k dalšímu vývoji,⁸ jestliže Druhý vatikánský koncil vyhlásil dekretem *Unitatis redintegratio* (1964), že „podpořit obnovení jednoty mezi všemi křesťany je jedním z hlavních úkolů posvátného ekumenického Druhého vatikánského sněmu“.⁹ Tento koncilní výrok kontrastuje nejen s dosavadními prohlášeními papežů až do Jana XXIII.,¹⁰ nýbrž také se všemi předchozími koncily, které se jakýmkoli způsobem dotýkaly otázky vztahu katolické církve k těm, kdo se od ní věroučně lišili nebo organizačně či osobně odloučili. Stačí citovat dekret ze 13. 12. 1545, jímž se zahajuje Tridentský koncil: jeho cílem bylo (v protireformační atmosféře) „rozmnožení

---

sestoupil na úroveň nějakého generálního ředitele sekty náboženské. Odmítnutím účasti římské dostal kongres svou první a nejúčinnější lekci. Jedině Řím si může bez škody dovolit svou osamělost. Mezi všemi církvemi je římská jediná opravdu mezinárodní a světovou“. – I. Vondruška: *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních. Část čtvrtá*, Praha 1931, s. 326–327.

⁶ P. Filipi, *Křesťanstvo. Historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, Brno 1996, s. 106.

⁷ H. Müller, *Der ökumenische Auftrag*, in: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, vyd. J. Listl, H. Müller, H. Schmitz, Regensburg 1983, s. 553–554.

⁸ „...neoficiální kontakty skupin katolických teologů s ekumenickým hnutím nikdy neustaly a po 2. světové válce – snad vlivem prožité solidarity v utrpení – se výrazně rozvinuly na nejrůznějších úrovních. Na úrovni odborné spolupráce vznikají smíšené mezinárodní společnosti (*Societas Veteris testamenti* 1950, *Societas Novi testamenti* 1952, Mezinárodní patristická konference 1952 aj.). Řada význačných katolických teologů důkladně studovala a vyhodnocovala teologická východiska a jednotlivé kroky ekumenického hnutí. Půda pro 2. vatikánský koncil byla připravena“. – P. Filipi, *Křesťanstvo...*, s. 106.

⁹ UR 1.

¹⁰ Teprve papež Jan XXIII. použil v legendárním projevu, oznamujícím úmysl svolat ekumenický koncil, pojmu „bratři oddělených křesťanských církví“, – viz H. Hallermann: *Die Rechtsstellung nichtkatholischer Christen im Codex von 1983*, in: H. Hallermann (vyd.), *Ökumene und Kirchenrecht – Bausteine oder Stolpersteine?*, Mainz 2000, s. 31.

a vyvýšení katolické víry a náboženství, vykořenění bludů (*extirratio haeresum*), mír a jednota církve, reforma klášterů a lidu, potlačení a odstranění nepřátel jména křesťanů...¹¹ Proto lze souhlasit s názorem, že „v ekumenické problematice je II. vatikánský koncil skutečně rupturou, dnem výchozím, dnem D“.¹²

2. Nezvratnost ekumenických snah v katolické církvi

Encyklika *Ut unum sint* o ekumenickém úsilí z 25. 5. 1995, jíž papež Jan Pavel II. bilancuje více než třicetiletý vývoj ekumenických snah po vydání dekretu *Unitatis redintegratio*,¹³ uvádí závažný teologický a morální důvod k jejich pokračování: „Odvážné svědectví tolka mučedníků našeho století, náležejících také k jiným církvím a církevním společenstvím, které nejsou v plném společenství s katolickou církví, vlévá koncilní výzvě novou sílu a připomíná nám povinnost tento apel přijmout a uvádět ho do praxe. Tito naši bratři a sestry, spojení v jednom společenství ušlechtilou obětí svého života pro Boží království, jsou nejvýznamnějším důkazem, že každý prvek rozdělení může být překlenut a překonán v úplném darování se pro vše evangelia“.¹⁴ Encyklika tak zcela přeznačuje dosavadní chápání křesťanského svědectví (martyrie) v katolické církvi: mučedníky mohli být tradičně pouze ti, kdo setrvávali v plném a viditelném společenství s katolickou církví. Takové exkluzivistické chápání mučednictví sahá až do poloviny 3. stol. k Cypriánovi z Kartága, takže jeho opuštění znamená v katolické církvi velký zvrat.

Dekret *Unitatis redintegratio* chápe ekumenismus především jako program katolické církve, jehož uskutečňování směruje do budoucnosti. Jeho nezvratnost potvrzuje encyklika *Ut unum sint*: „Druhým vatikánským koncilem katolická církev nezvratně vykročila na cestu ekumenismu...“¹⁵ Programové prohlášení a morální apel však nemusí ještě znamenat právně zajištěnou závaznost. Proto nás musí zajímat otázka, jak chápe kanonické právo takové typy dokumentů, jako je koncilní dekret nebo papežská encyklika, a jak právo tyto dokumenty

¹¹ *Concilium Tridentinum, Decretum de inchoando concilio*, in: *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, vyd. G. Alberigo, G. L. Dossetti, P. P. Joannou, C. Leonardi, P. Prodi, Bologna 1996, s. 66–661.

¹² P. Filipi, *Od Unitatis redintegratio k Ut unum sint. Ekumenická otázka 30 let po II. vatikánském koncilu*, in: *Ve znamení naděje. Proměny teologie a církve po II. vatikánském koncilu*, Brno 1997, s. 59.

¹³ „Text překvapivě krásný, povzbuzující a rozptylující chmurné ovzduší ekumenické beznaděje, které začalo pronikat naše povědomí“. – V. Ventura, *Překvapení z Říma*, in: *Getsemany* 7–8 (53), 1995, s. 11.

¹⁴ UUS 1.

¹⁵ UUS 3.

transformuje do právně závazných pramenů: „Jako cíl tohoto (ekumenického) snažení stanoví dekret o ekumenismu *plena et perfecta unitas*, úplnou a dokončalou jednotu církve Ježíše Krista. Aplikace tohoto teologicko-dogmatického mandátu však nebyla možná bez rozšíření teologické perspektivy vůči všem křesťanům v nekatolických církvích a církevních společenstvích. Tak směřovalo ekumenické pověření, formulované koncilem, k rozšíření pojmu církve a k revizi ústavního práva v tehdy platném CIC/1917“.¹⁶

3. Právně závazné zakotvení ekumenismu v katolické církvi

Podle současného Kodexu kanonického práva mají dekrety ekumenických koncilů v katolické církvi všeobecnou závaznost (*vis obligandi*), avšak pouze tehdy, jestliže je spolu s koncilními otci schválil, potvrdil a vyhlásil papež.¹⁷ O právní závaznosti papežských encyklik kodex nic výslovně nestanoví. Jako autoritativní projevy výkonu řádného učitelského úřadu však i ony spadají svojí závazností do sféry vytýčené v c. 754 CIC/1983: „Všichni věřící jsou povinni zachovávat ustanovení a rozhodnutí (*constitutiones et decreta*), které vydávají zákonné představitelé církve, aby předložili nauku nebo odmítli mylné názory; zvláště když je vydává papež nebo sbor biskupů“.

Tím jsme určili z pozice kanonického práva formální hledisko závaznosti dokumentů, v nichž nejvyšší církevní autorita vyjadřuje učení katolické církve o ekumenismu. Přejděme nyní k problému transpozice obsahu těchto dokumentů do právně závazných formulací v pramenech kanonického práva.¹⁸ Zde je třeba připomenout, že k takovému procesu došlo prvně v dějinách církve: „Zatímco ještě CIC/1917 mohl být jako mistrovský kus jurisprudence považován za ,nej-

¹⁶ I. Riedel-Spangenberger, *Der ökumenische Auftrag der Kirche und der CIC*, in: H. Hallermann (vyd.), *Ökumene und Kirchenrecht...*, s. 15.

¹⁷ Srov. c. 341 § 1 CIC/1983. Kodex zde užívá tří technických pojmu, vyjadřujících procedurální sled při přijímání koncilních dokumentů: schválení (*approbatio*), potvrzení (*confirmatio*), vyhlášení (*promulgatio*).

¹⁸ O vzájemnosti ekumenického koncilu a kanonického práva svědčí i sama idea, s níž Jan XXIII. svolával Druhý vatikánský koncil: „Jinak (než s CIC/1917) je tomu v případě CIC/1983. Již jeho inspirátor papež Jan XXIII. se rozhodl v lednu 1959 pro rozsáhlou právní reformu. Tento záměr se rozhodl realizovat po projednání zásad se světovým episkopátem. Chtěl použít nejen formy běžného konzultačního řízení, které se provádí korespondenčně, ale považoval za potřebné shromáždit biskupy a teologické i právní odborníky, aby se církevním právem zabývali v souvislosti s komplexním rozbořením problematiky církve uprostřed dnešního světa. Svolal proto neočekávaně do Říma všeobecný (ekumenický) koncil a v březnu 1963 ustavil komisi pro zpracování nového zákoníku“. – J. R. Tretera, *Novodobé předpisy kanonického práva a jejich překlady*, in: *Revue cirkevního práva* 2/95, s. 85.

větší čin v dějinách církevního práva od dokončení Graciánova Dekretu¹⁹, na novém kodexu není ani tak zajímavý technický výkon kodifikace, jako spíše pojetí církve, které je jeho základem, takže mohl být označen za „nejpoučnější komentář k nauce Druhého vatikánského koncilu o církvi“ a potud má také nejvyšší ekumenickou relevanci“.¹⁹

První otázkou je kanonickoprávní transpozice samotné přihlášky katolické církve k ekumenickému hnutí, k ní došlo na Druhém vatikánském koncilu. V obou současně platných kodexech ji nacházíme v normativní podobě. Programově ji vyjadřuje však již sama apoštolská konstituce *Sacrae disciplinae leges*, kterou papež Jan Pavel II. promulgoval CIC/1983. Vyjmenovává prvky, které vyjadřují „pravý a vlastní obraz církve“ a připojuje důležitý dovětek: „K tomu se připojuje úsilí církve o ekumenismus“.²⁰ To je třeba hodnotit pozitivně: „Poprvé je v některém z církevních zákoníků zmíněno ekumenické hnutí a celé zákonodářství podléhá ekumenickému směřování“.²¹

Nejobecnější norma, která se v kodexu latinské církve odvolává na ekumenismus, je c. 755 CIC/1983, který je zařazen mezi normativu o nejvyšší autoritě církve, čímž ovšem poněkud zužuje celkový pohled na ekumenismus: „§ 1. Celému biskupskému sboru a především Apoštolskému stolci přísluší podporovat a řídit ekumenické hnutí u katolíků, jehož cílem je obnovení jednoty mezi všemi křesťany, k jejíž podpoře je církev vázána z Kristovy vůle. – § 2. Rovněž biskupové a podle norem práva i biskupské konference mají podporovat tuto jednotu a podle potřeby nebo vhodnosti v různých okolnostech vydat praktické normy se zřetelem na předpisy Apoštolského stolce“.

Podle koncilního dekretu *Unitatis redintegratio* je však podpora ekumenického hnutí závazkem celé církve, a proto je nepochopitelné, proč nebyl do CIC/1983 přijat „kánon, který předpokládal návrh z roku 1979: „Věřící, každý podle svého postavení a svých možností, jsou povinni podporovat jednotu všech

¹⁹ I. Riedel-Spangenberger, *Codex Iuris Canonici und seine ökumenischen Implikationen*, in: *Catholica. Vierteljahresschrift für ökumenische Theologie*. 38. Jahrgang, Münster 1984, s. 233.

²⁰ Jan Pavel II., apoštolská konstituce *Sacrae disciplinae leges*, již se promulguje Kodex kanonického práva, in: *Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny*, Praha 1994, s. XVIII–XIX.

²¹ I. Riedel-Spangenberger, *CIC und die Ökumene*, in: *Unsere Seelsorge* 3/4, roč. 34., Münster 1984, s. 13. Legislativní práce na novém kodexu byly ovlivněny také ekumenickou spoluúčastí: „Na práci komise pro reformu CIC byli pozváni jako poradci zástupci pravoslavných a anglikánských církví. Hans Dombois, ekumenicky angažovaný evangelický církevní právník, zaujal stanovisko společně s heidelbergskou pracovní skupinou k návrhu *Lex Ecclesiae Fundamentalis*. Kardinál Felici zvláště ocenil tento příspěvek“. – O. Stoffel, *Der ökumenische Auftrag im neuen Kirchenrecht*, in: *Schweizerische Kirchenzeitung* 37, 1984, s. 546.

křesťanů, s ohledem na normy vydané církevní autoritou‘ (*Communicationes 12* [1980], s. 82)“.²² Je však možný i pozitivnější interpretační pohled na výsledné ustanovení kodexu: „C. 755 pouze určuje, komu přísluší ,directio a responsabilitas suprema‘ za ekumenickou práci, takže se nedotýká povinnosti všech věřících k účasti a iniciativám v ekumenickém hnutí. V případě c. 755 se jedná o zákon se zcela určitým cílovým určením, i když s neurčitými formulacemi vzhledem k alternativám uskutečňování ... Tak z hlediska legislativní techniky patří k těm ustanovením nového kodexu, která jsou v zásadě zdařilá, zejména vzhledem k nasměrování na nauku 2. Vatikána“.²³

Také Kodex kánonů východních církví, CCEO/1990, se programově hlásí k ekumenismu. Východní kodex byl vypracován podle principů a kritérií, které publikovala kodifikační komise ve svém věstníku *Nuntia* č. 3 (1975). Třetí ze šesti principů zní: „Nechť je kodex plně přizpůsoben zvláštní funkci, kterou Druhý vatikánský koncil svěřil katolickým východním církvím, totiž podporovat jednotu křesťanů, zejména východních, podle principů koncilního dekretu ‚o ekumenismu‘.“²⁴

Tento kodex již neopakuje chybné zúžení nejobecnější normy o ekumenismu pouze na podporu ze strany nejvyšší církevní autority. Na c. 902 CCEO/1990 si naopak můžeme povšimnout celocírkevního kontextu, v němž o ekumenismu pojednává, a navíc i zvýrazněného spirituálního rozměru jeho chápání: „Protože úsilí o dosažení jednoty všech křesťanů se týká celé církve, všichni křesťané, především pastýři církví, jsou povinni se modlit za plnou jednotu církve,

²² I. Riedel-Spangenberger, *CIC und die Ökumene...*, s. 13. Nevhodné umístění a nedostatečnost c. 755 CIC/1983 jsou detailně popsány v následujícím úryvku: „Avšak všeobecná norma o podpoře ekumenické činnosti je bohužel nešťastně formulována, a sice ze tří důvodů. Předně je c. 755 umístěn na závěr norem o učitelském úřadu, jakoby ekumenická aktivita měla co do činění výlučně s „munus docendi“. Za druhé se tento kánon obrací pouze na Apoštolský stolec, kolegium biskupů, biskupské konference a jednotlivé biskupy, takže se zdá, jakoby zákonodárce zapomněl, že „starost o obnovení jednoty je věcí celé církve“ (UR 5). Za třetí zmíněný kánon neobsahuje, na rozdíl od kánonů 902-908 CCEO, žádná ustanovení o nástrojích a metodách ekumenické činnosti“. – L. Gerosa, *Das Recht der Kirche*, Paderborn 1995, s. 137–138. V podobném tónu znějí ještě další kritiky: „Zřetelně se také na tomto místě zákoníku projevuje ... že totiž celková eklesiologická vize, kterou lze najít v knize druhé CIC, není vždy zachována při pojednávání o jednotlivých právních témaitech, nýbrž je přiležitostně redukována opět na hierarchologické komponenty“. – H. Müller, *Der ökumenische Auftrag...*, s. 559.

²³ R. Potz, *Ökumenische Interpretation. Zur gegenwärtigen Situation der kanonistischen Auslegungslehre*, in: *Österreichisches Archiv für Kirchenrecht*. 35. Jahrgang, Heft 1/2, Wien 1985, s. 80.

²⁴ *Codice dei canoni delle Chiese Orientali promulgato da Giovanni Paolo II. Prefazione*, in: *Enchiridion Vaticanum* 12, s. 56–57.

která je Pánem žádána, a spolupracovat usilovně na ekumenickém díle povzbuzovaném milostí Ducha svatého“.

Období mezi dekretem o ekumenismu Druhého vatikánského koncilu a vstupem nových kodexů v účinnost bylo překlenuto Ekumenickým direktářem, vydaným ve dvou částech, v roce 1967²⁵ a v roce 1970.²⁶ Bylo však problematické, že normy kodexu CIC/1917, zaměřené v duchu předkoncilní mentality proti ekumenismu, rušil novými ekumenicky vstřícnými ustanoveními pouze direktář, tedy norma nižší právní síly než samotný kodex. Nejednoznačnost takové právní situace vyřešilo až vydání CIC/1983 a CCEO/1990.

Poté se naopak jevil jako nevhodný starý dvojdílný Ekumenický direktář. Proto vydala Papežská rada pro podporu jednoty křesťanů v roce 1993 nový „Direktář k provádění ekumenických principů a norem“ (Ekumenický direktář), který je s normami obou kodexů kompatibilní, dále je rozvádí a konkretizuje.²⁷

Právní povaha nového direktáře je také poněkud problematická. Jde o obecně závazný dekret legislativní povahy ve smyslu c. 29 CIC/1983, nebo pouze o dekret vydaný výkonnou mocí podle c. 30? Vzhledem k tomu, že direktář nemá zvláštní papežské schválení, postrádá sílu zákona.²⁸ Vzniká tím určitá právní nejistota ohledně závaznosti těch ustanovení direktáře, která případně překračují rámcem norem obou kodexů. Lze podat také jinou právní kvalifikaci Ekumenického direktáře: „Po technické stránce se jedná o obecný prováděcí předpis ve smyslu kánonu 33 CIC/1993“.²⁹

Přesto se direktář prezentuje jako zákonodárný akt: „...uvádí již zavedené normy, podle nichž jsou koncilní rozhodnutí uváděna do praxe a dále rozvíjena,

²⁵ AAS 59 (1967), s. 547–592.

²⁶ AAS 62 (1970), s. 705–724. – „První část Direktáře (1967; *Enchiridion Vaticanum 2/1194* a násł.) se zabývala různými tématy, mezi nimiž nejdůležitější byla: vytváření diecézních a národních ekumenických komisí; platnost křtu, udělovaného v jiných křesťanských společenstvích; posílení ‚duchovního ekumenismu‘ uvnitř katolické církve; a konečně ‚společenství v duchovních věcech‘, mezi něž se řadí liturgický kult a případná svátostná pohostinnost. Druhá část Direktáře (1970; *Enchiridion Vaticanum 2/1257* a násł.) objasnila ekumenické zásady a směrnice pro semináře, koleje a univerzity“. – T. Stransky, *Direttorio ecumenico (1967-1970)*, in: *Dizionario del movimento ecumenico*, vyd. N. Lossky, J. M. Bonino, J. S. Pobee, T. F. Stansky, G. Wainwright, P. Webb, SRC 1991, italské vyd. G. Ceretti, A. Filippi, L. Sartori, Bologna 1994, s. 415.

²⁷ *Directorium oecumenicum noviter compositum*, in: AAS 85 (1993), s. 1039–1119.

²⁸ To však neznamená, že by Ekumenický direktář byl vydán bez jakéhokoli autoritativního zásahu papeže: „Dokument, který připravila Papežská rada pro podporu jednoty křesťanů má následující schválení: „Jeho svatost Jan Pavel II. schválil tento direktář 25. března 1993. Potvrdil jej svojí autoritou a nařídil jeho uveřejnění, a to proti jakémukoli opačnému ustanovení.“ – E. F. Fortino, *Direttorio ecumenico (1993)*, in: *Dizionario del movimento...*, s. 415.

²⁹ E. M. Synek, *Das neue ökumenische Direktorium*, in: *Österreichisches Archiv für Kirchenrecht*. 42. Jahrgang. Heft 3/4, 1993, s. 452.

a případně je přizpůsobuje současnemu stavu“.³⁰ To ovšem znamená, že direktář fakticky deroguje některé dříve platné normy. Direktář si také nárokuje obecnou závaznost svých ustanovení: „...v naprostém respektu k pravomocem autorit na různých úrovních objasňuje a podává univerzálně použitelné normy účasti katolíků na ekumenické činnosti“.³¹

Direktář rozhodně neobsahuje pouze normy čistě právní, nýbrž také mnohá pastorační doporučení a inspirace pro praktické použití. To samo o sobě nedává: vždyť také CIC/1983 oproti CIC/1917 (a podobně CCEO/1990 oproti předchozímu zákonodárství pro katolické východní církve) obsahuje daleko více pastoračních prvků, a postrádá naopak mnoho z bývalého striktního juridismu. Avšak direktář navíc trpí určitým kompilačním eklekticismem, příznačným pro mnohé pokoncillní církevní dokumenty, a především mnohomluvností, která někdy zbytečně anticipuje spontánní iniciativu věřících.³²

4. Závěr – možnosti církevního práva v ekumenismu a jejich limity

Dosud neúplné společenství mezi křesťany různých vyznání způsobuje, že kanonické právo, které upravuje jeho fungování, má dvojí úlohu. Na jedné straně oba současně platné kodexy, Ekumenický direktář a jiné normy univerzálního i partikulárního práva přivedly do právně závazné podoby všechny možnosti předvídané v dokumentech Druhého vatikánského koncilu. Zároveň však kanonické právo postrádá programové záměry nebo dokonce prorockou vizi, a proto vše, čeho ještě nebylo dosaženo v dále pokračujícím ekumenickém dialogu, podléhá doposud právním restrikcím. Právě ty jsou předmětem útoků ze strany netrpělivých křesťanů, ať katolických či nekatolických, a vzbuzují u nich dojem, že kanonické právo katolické církve je největší brzdou dynamického procesu, který byl v ekumenickém hnutí nastartován.

Je však třeba vzít na vědomí, že „Druhý vatikánský koncil nevytyčil žádnou konkrétní cestu k jednotě církve a dokonce ani nevymezil žádný širší prostor,

³⁰ ED 6.

³¹ *ibid.*

³² Navíc direktář nenabízí ohledně problémů, které se netýkají bezprostředně života církve, vždy pouze kvalifikované formulace. Stačí si povšimnout například výzvy k ekologicky orientovaným iniciativám: „Další téma pro toto studium a práci mohou zahrnovat například jisté formy nekontrolované rychlé industrializace a technologie, které způsobují znečištění životního prostředí se závažnými následky pro ekologickou rovnováhu, jako je devastace lesů, jaderné zkoušky a nerozumné využívání či zneužívání obnovitelných i neobnovitelných přírodních zdrojů“ (ED 6). Rozlišování přírodních zdrojů na obnovitelné a neobnovitelné je předmětem odborné diskuse a nemuselo by patřit do právního dokumentu církve.

v jehož rámci by se taková cesta měla hledat“.³³ Nelze tedy požadovat od vždy tak opatrného a ustavičně kritizovaného kanonického práva, aby suplovalo to, čeho se neodvážil samotný koncil. Je zajímavé, že Druhý vatikánský koncil jako takový téměř nikdy nebývá předmětem výtek, protože autoři do jeho textů rádi vkládají své vlastní představy a ideály. Stačí si však přečíst, jak koncil hodnotí vztah katolické církve k „odloučeným bratřím“, a je ihned jasné, že kdyby tento text byl obsažen v kodexu kanonického práva nebo v jakémkoli jiném pokoncilním dokumentu, snesla by se ihned vlna kritiky, že směřuje proti účasti katolické církve na ekumenickému hnutí, tak slibně nastartované právě Druhým vatikánským koncilem: „Přece však bratři od nás odloučení, jak jednotlivci, tak jejich společnosti a církve, nemají tu jednotu, jíž chtěl Ježíš Kristus obdařit všechny, které znovuzrodil a oživil v jedno tělo a k novému životu, jednotu, kterou vyznává Písmo svaté a úctyhodná církevní tradice. Neboť jedeně prostřednictvím katolické církve, která je všeobecným nástrojem spásy, je dosažitelná plnost všech prostředků spásy. Věříme totiž, že jedeně apoštolskému sboru, jemuž stojí v čele Petr, svěřil Pán všechno bohatství Nového zákona, aby ustavil jedno Kristovo tělo na zemi, k němuž se potřebují plně přivtělit všichni, kdo už patří nějakým způsobem k Božímu lidu“.³⁴ Z tohoto úryvku *Unitatis redintegratio* by bylo možné celkem snadno vyčíst pojetí ekumény jako „návratu do lůna“ katolické církve.

Naproti tomu je současné kanonické jurisprudenci zřejmé, že taková staticky a definitivně znějící prohlášení koncilu mohou být integrována rozvojem ekumenického dialogu, jež najde svůj odraz také v ekumenicky orientovaných normách kanonického práva: „Ve vztahu k ekuméně získává církevní právo určité funkce: předně musí odpovídat dynamickému procesu sjednocování, musí potvrdit a zajistit již existující společné prvky a musí konečně určit rámec mezikonfesních setkání“.³⁵ Církevní právo by mělo zachovat svoji dynamiku a získat navíc novou pluralitu také v případě sjednocení alespoň některých částí světového křesťanstva: „Ekumenická naděje ... neznamená, že ze sjednocení křesťanů vyvstane jeden standardizovaný kanonický systém. Je pravděpodobné a žádoucí, aby každá křesťanská denominace zachovala po sjednocení něco ze svých kanonických tradic.“³⁶

³³ O. H. Pesch, *Druhý vatikánský koncil 1962–1965. Příprava – průběh – odkaz*, Praha 1996, s. 209.

³⁴ UR 3.

³⁵ I. Riedel-Spangenberger, *Der ökumenische Auftrag der Kirche und der Codex Iuris Canonici von 1983*, in: H. Hallermann (vyd.), *Ökumene und Kirchenrecht – Bausteine oder Stolpersteine?*, Mainz 2000, s. 14.

³⁶ R. Ombres, *Ecclesiology, Ecumenism and Canon Law*, in: *English Canon Law. Essays in Honour of Bishop Eric Kemp*, vyd. N. Doe, M. Hill, R. Ombres, Cardiff 1998, s. 54.

Aby však byl náš pohled na možnosti a limity církevního práva v otázce ekumenismu pokud možno úplný a vyvážený, je třeba vzít na vědomí a zkoumat nejen normy ekumenicky otevřené, nýbrž také restriktivní ustanovení, a to s nadějí, že dynamika ekumenického procesu v budoucnosti odstraní jejich současnou potřebnost: „Nelze pochybovat, že v tomto procesu je činný Duch svatý a že vede církev k plné realizaci Otcova plánu v souladu s Kristovou vůlí“.³⁷

Resumé

Tento příspěvek je vybrán z doktorské disertační práce „Právní zajištění ekumenických vztahů mezi církvemi“. Pro rozvoj účasti katolické církve na ekumenickém hnutí by nestačila pouhá programová přihláška k němu ze strany katolické církve, vyjádřená dekretem Druhého vatikánského koncilu *Unitatis redintegratio*. Bylo třeba také vytvořit právně závaznou normativu pro ekumenicky orientovanou praxi církve. To se stalo nejprve normami dvojdílného Ekumenického direktáře (1967 a 1970) a poté především v obou současně platných kodexech, CIC/1983 a CCEO/1990. Prováděcí normou k ekumenicky zaměřeným ustanovením těchto kodexů je nový Ekumenický direktář (1993), jehož poněkud nejednoznačnou právní povahu autor zkoumá. Nelze zapřít, že katolické kanonické právo obsahuje také restriktivní ustanovení, která zdánlivě brzdí rozvoj ekumenických vztahů. Je třeba ovšem považovat tyto normy za provizorní a vyjadřující současný stav ekumenických vztahů a theologického interkonfesního dialogu.

Abstract

The Canonic Reception of Ecumenism

This contribution is selected from the doctor's thesis „The Legal Provisions of Ecumenical Relations between Churches“. The programme declaration for the ecumenism, expressed by the Decree of the Vatican Council II „*Unitas redintegratio*“, is not sufficient for the development of the Catholic Church's participation in ecumenical movement. It was to create law-binding norms for the ecumenically oriented praxis of the Church. This was provided firstly by the norms of the Ecumenical Directory, edited in two volumes, then and before all in both the valid codes, CIC/1983 and CCEO/1990. Implementory regulation is a new Ecumenical Directory (1993) whose ambiguous character the author inquires. It is to say that canon law also contents restrictive enactments, which seem to act as brakes on ecumenical relations. But is to consider these norms as provisional and expressing the contemporary character of ecumenical relations and theological dialogue between confessions.

---

³⁷ UUS 100.

Zusammenfassung

Kanonische Rezeption des Ökumenismus

Dieser Beitrag ist ein Teil der Disertationsarbeit „Rechtliche Gewährleistung der ökumenischen Verhältnisse zwischen den Kirchen“. Für die Fortentwicklung der Teilnahme der katholischen Kirche an der ökumenischen Bewegung war die programmäßige Bekennung dazu in der Fassung des Dekrets des II. Vatikanischen Konzils *Unitas redintegratio* nicht hinreichend. Es war vonnöten eine rechtsverbindliche auf die Praxis der Kirche orientierte Regelung zu treffen. Das erfolgte zunächst in den Normen des zweiteiligen Ökumenischen Direktoriums (1967, 1970), demnächst in den Normen der beiden zur Zeit geltenden Kodexe CIC/1983 und CCEO/1990. Durchführungs norm für die die Ökumene regelnden Bestimmungen dieser Kodexe stellt das neue Ökumenische Direktorium (1993) dar. Dessen nicht eindeutige Rechtsnatur versucht der Autor zum Gegenstand seines Artikels zu machen. Man kann nicht verleugnen, dass kanonischises Recht beinhaltet auch restriktive Bestimmungen, diese scheinen beim ersten Blick die Entwicklung der ökumenischen Verhältnisse zu bedrohen. Diese Normen werden aber als vorübergehende angesehen, die dem heutigen Zustand der ökumenischen Verhältnisse und der theologischen interkonfessionellen Auseinandersetzungen entsprechen.

Riassunto

La ricezione canonica dell'ecumenismo

Questo contributo è tratto dalla tesi di dottorato „L'assicurazione giuridica dei rapporti ecumenici tra le Chiese“. Per lo sviluppo della partecipazione nel movimento ecumenico da parte della Chiesa Cattolica non sarebbe stata sufficiente un'adesione programmatica espressa dal decreto *Unitatis redintegratio*. Era necessario creare anche una normativa giuridica vincolante per la prassi ecclesiastica orientata all'ecumenismo. Questa fu realizzata dapprima per mezzo delle norme contenute nel Direttorio ecumenico composto da due parti (1967 e 1970) e dopo soprattutto in ambedue i Codici che sono attualmente in vigore, CIC/1983 e CCEO/1990. Una norma esecutiva delle disposizioni di questi Codici ecumenicamente indirizzate è un nuovo Direttorio ecumenico (1993), di cui l'autore esamina una sua alquanto equivoca natura giuridica. Non si può negare che il Diritto Canonico cattolico contiene anche delle disposizioni restrittive che apparentemente impediscono lo sviluppo dei rapporti ecumenici. È però necessario considerare queste norme come provvisorie che esprimono lo stato attuale dei rapporti ecumenici e del dialogo teologico tra le confessioni cristiane.

O autorovi

Stanislav Přibyl (1966) absolvoval pražskou právnickou fakultu Univerzity Karlovy v roce 1989, dále pokračoval ve filozofických a teologických

studií v Praze a v Římě na Lateránské univerzitě. Na ní také dosáhl licenciátu kanonického práva v roce 2000 a pokračuje tamtéž v doktorském studiu psaním práce „České konfesní právo“. Zároveň je také doktorandem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

Stanislav Přibyl (1966) graduated at the Law Faculty of Charles University in 1989. Further he studied philosophy and theology in Prague and Rome at the Lateran University. At this university he attained the licenciate in canon law in 2000. Now he continues his studies there as a postgraduate student with writing doctor's thesis on the theme "The Czech State Ecclesiastical Law". At the same time he is a postgraduate student at the Law Faculty of Charles University.

Stanislav Přibyl (1966) absolvierte im Jahre 1989 die Prager Juristische Fakultät der Karlsuniversität, widmete sich ferner dem philosophischen und theologischen Studium in Prag und an der Lateranuniversität zu Rom. An dieser erwarb er 2000 den Grad Lic. iur. can. Im Doktorantenstudium schreibt er seine Dissertation zum Thema „Das tschechische Staatskirchenrecht“. Gleichzeitig bereitet er seine Promotionsarbeit an der Juristischen Fakultät vor.

Stanislav Přibyl (1966), laureato alla facoltà di giurisprudenza dell'Università di Carlo a Praga nel 1989, continuò negli studi filosofici e teologici a Praga e a Roma presso la Pontificia Università Lateranense. Nella medesima università conseguì il licenziato del Diritto Canonico nel 2000 e continua gli studi del dottorato, scrivendo la tesi „Diritto Ecclesiastico ceco“. Allo stesso tempo è anche dottorando della facoltà di giurisprudenza dell'Università di Carlo.

Základná zmluva medzi Svätou stolicou a Slovenskou republikou

*The fundamental Agreement between the Holy See and the Slovak Republic
Der Grundvertrag zwischen dem Heiligen Stuhl und der Slowakischen Republik
Patto fondamentale fra la Santa Sede e la Repubblica Slovacca*

Svätá stolica a Slovenská republika,

vychádzajúc, Svätá stolica z dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu
a kánonického práva a Slovenská republika z ústavných noriem,
odvolávajúc sa na medzinárodne uznávané principy náboženskej slobody, na
významné poslanie Katolíckej cirkvi v dejinách Slovenska, ako aj na jej aktu-
álnu úlohu v sociálnej, morálnej a kultúrnej oblasti,

hlásiac sa k cyrilo-metodskému duchovnému dedičstvu,
uznávajúc prínos občanov Slovenskej republiky pre Katolícku cirkev,
deklarujúc vôleľu prispievať k celkovému duchovnému a materiálnemu dobru
človeka a spoločnému dobru,
dohodli sa takto:

Článok 1

1. Svätá stolica a Slovenská republika (ďalej len „zmluvné strany“) sa vzájomne považujú za nezávislé a autonómne subjekty medzinárodného práva a budú tieto principy uplatňovať vo svojich vzájomných vzťahoch.
2. Zmluvné strany vzájomne uznávajú právnu subjektivitu druhej strany, ako aj všetkých právnických a fyzických osôb, ktoré ju majú podľa právneho poriadku Slovenskej republiky alebo podľa kánonického práva.

Článok 2

1. Slovenská republika uznáva právo Katolíckej cirkvi v Slovenskej republike (ďalej len „Katolícka cirkev“) a jej členov na slobodné a nezávislé pôsobenie, ktoré zahrňuje najmä verejné vyznávanie, hlásanie a uskutočňovanie katolíckej viery, slobodu pri plnení poslania Katolíckej cirkvi, vykonávanie jej kom-

petencií ustanovených kánonickým právom, vykonávanie vlastníckeho práva k jej finančným a materiálnym prostriedkom a spravovanie jej vnútorných vecí.

2. Svätá stolica garantuje, že Katolícka cirkev využije všetky vhodné prostriedky na mravné formovanie obyvateľov Slovenskej republiky v prospech spoľočného dobra podľa princípov katolíckej náuky v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Článok 3

1. Katolícka cirkev má výlučné právo stanovovať a meniť svoj právny poriadok, zriadovať, meniť a rušiť vlastné cirkevné štruktúry, najmä provincie, arcidiecézy, diecézy, eparchie, exarcháty a apoštolské administratúry.
2. Svätá stolica dá Slovenskej republike dôverným spôsobom na vedomie informáciu o zriadení, zmene alebo zrušení provincie, arcidiecézy, diecézy, eparchie, exarchátu alebo apoštolskej administratúry pred jej zverejnením.
3. Svätá stolica zabezpečí zhodu hraníc slovenských cirkevných rímskokatolíckych diecéz a apoštolských administratúr, ako aj slovenských cirkevných gréckokatolíckych eparchií a exarchátov, so štátnymi hranicami Slovenskej republiky.
4. Katolícka cirkev má právo zriadovať právnické osoby. Slovenská republika garantuje ochranu ich majetku a slobodu ich pôsobenia. Činnosť týchto právnických osôb musí byť v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Článok 4

Katolícka cirkev má právo udržiavať kontakty so Svätou stolicou a s univerzálnou cirkvou, osobitne s konferenciami biskupov iných štátov, ako aj s inými cirkvami a náboženskými spoločnosťami a s ďalšími právnickými a fyzickými osobami v Slovenskej republike i v zahraničí.

Článok 5

1. Katolícka cirkev má právo vykonávať apoštolské poslanie, najmä liturgické obrady a náboženské úkony, hlásať a vyučovať katolícku náuku.
2. Slovenská republika garantuje nedotknuteľnosť posvätných miest, ktoré sú v súlade s kánonickým právom určené na vykonávanie náboženských úkonov. Pod nedotknuteľnosťou posvätného miesta rozumejú zmluvné strany ochranu tohto miesta, spočívajúcú v zamedzení jeho použitia na iné účely, než ktorým slúži v súlade s kánonickým právom a v zamedzení narušenia jeho

- dôstojnosti.
3. Zo závažných dôvodov, so súhlasom Katolíckej cirkvi, možno posvätné miesta výnimočne využiť aj na iné účely, ktoré nie sú v rozpore s posvätnosťou týchto miest.
  4. Výnimka z pravidla nedotknuteľnosti posvätných miest sa pripúšťa, ak je to nevyhnutné v súvislosti s bezprostredným ohrozením života a zdravia, bezpečnosti alebo majetku, a ak nie je možné vopred získať súhlas Katolíckej cirkvi. V týchto prípadoch môže Slovenská republika na posvätných miestach zabezpečiť vykonanie nevyhnutných a primeraných opatrení tak, aby sa v najvyššej možnej mieri zachoval ich posvätný charakter.

Článok 6

1. Svätá stolica má výlučné právo obsadzovať úrady podľa kánonického práva, najmä nezávisle a výlučne rozhodovať pri výbere kandidátov do biskupskej služby a rozhodovať o vymenovaní, preložení, vzdaní sa služby a odvolaní biskupa.
2. Informáciu o mene a priezvisku osoby, ktorá má byť vymenovaná za biskupa, alebo informáciu o preložení a odvolaní biskupa dá Svätá stolica na vedomie pred jej zverejnením dôverným spôsobom Slovenskej republike. Dôvernosť tejto informácie zahrnuje záväzok Slovenskej republiky nevyjadrovať mienku o osobe kandidáta ani stanovisko k rozhodnutiam Svätej stolice.
3. Katolícka cirkev má výlučné právo rozhodovať o vymenovaní, preložení, vzdaní sa služby a odvolaní osoby aj v súvislosti s ktorýmkoľvek ďalším cirkevným úradom alebo úlohou týkajúcou sa apoštolského poslania.

Článok 7

Slovenská republika uznáva každému právo uplatňovať výhrady vo svedomí podľa vieroučných a mravoučných zásad Katolíckej cirkvi. Rozsah a podmienky uplatnenia tohto práva ustanoví osobitná medzinárodná zmluva uzavretá medzi zmluvnými stranami.

Článok 8

1. Spovedné tajomstvo je nedotknuteľné. Nedotknuteľnosť spovedného tajomstva zahrňa právo odmietnuť vypovedať pred štátnymi orgánmi Slovenskej republiky.
2. Slovenská republika garantuje aj nedotknuteľnosť tajomstva informácie, ktorá bola ústne alebo písomne zverená pod podmienkou mlčalivosti osobe poverenej pastoračnou starostlivosťou.

Článok 9

Slovenská republika bude rešpektovať ako dni pracovného pokoja nedele a tieto dni:

- a) 1. január, slávnosť Bohorodičky Panny Márie, Obrezanie Pána a Bazila Veľkého,
- b) 6. január, Zjavenie Pána, Bohozjavenie,
- c) Veľký piatok,
- d) Veľkonočný pondelok,
- e) 5. júl, slávnosť svätých Cyrila a Metoda,
- d) 15. september, slávnosť Sedembolestnej Panny Márie, Patrónky Slovenska,
- g) 1. november, slávnosť Všetkých svätých,
- h) 24. december, Štedrý deň,
- i) 25. december, slávnosť Narodenia Pána,
- j) 26. december, sviatok svätého Štefana, prvého mučeníka, Zbor presvätej Bohorodičky.

Článok 10

1. Manželstvo uzavreté podľa kánonického práva, ktoré splňa aj podmienky uzavretia manželstva ustanovené právnym poriadkom Slovenskej republiky má na území Slovenskej republiky rovnaké právne postavenie a účinky ako manželstvo uzavreté občianskou formou. Štátnu evidenciu manželstiev uzavretých podľa kánonického práva a ich zápis v matrike do knihy manželstiev upravuje právny poriadok Slovenskej republiky.
2. Rozhodnutie Katolíckej cirkvi o nulite manželstva alebo o rozviazaní manželstva sa oznámi na žiadosť jednej zo stránok Slovenskej republike. Slovenská republika bude d'alej konať v tejto veci podľa svojho právneho poriadku.

Článok 11

Zmluvné strany budú spolupracovať na ochrane a podpore manželstva, ako aj rodiny, ktorá z manželstva pochádza.

Článok 12

1. Starostlivosť o deti a ich výchova je právom a povinnosťou rodičov. Ak toto právo nemôžu zo závažných dôvodov uplatňovať rodičia, prechádza na základe rozhodnutia príslušného súdu Slovenskej republiky na iné osoby, alebo zariadenia na výkon ústavnej alebo ochrannej výchovy.
2. Rodičia a iné osoby a zariadenia uvedené v ods. (1) majú právo vychovávať deti v súlade s vieroučnými a mravoučnými zásadami Katolíckej cirkvi.

Článok 13

1. Katolícka cirkev má právo zriaďovať, spravovať a užívať na výchovu a vzdelávanie základné a stredné školy, vysoké školy a školské zariadenia v súlade s podmienkami ustanovenými právnym poriadkom Slovenskej republiky.
2. Školy a školské zariadenia uvedené v ods. (1) majú rovnaké postavenie ako štátne školy a školské zariadenia a sú neoddeliteľnou a rovnocennou súčasťou výchovno-vzdelávacej sústavy Slovenskej republiky. Rozsah finančného zabezpečenia škôl a školských zariadení z prostriedkov štátneho rozpočtu Slovenskej republiky upraví osobitná zmluva podľa čl. 20 tejto zmluvy.
3. Rodičia a iné osoby uvedené v čl. 12 ods. (1) majú právo na slobodný výber školy a školského zariadenia.
4. Slovenská republika uznáva platnosť dokladov o absolvovaní štúdia na školách a školských zariadeniach uvedených v ods. 1 v rozsahu platnosti dokladov o absolvovaní štúdia rovnakého alebo rovnocenného odboru, druhu a stupňa na štátnych školách a školských zariadeniach za podmienok ustanovených právnym poriadkom Slovenskej republiky pre platnosť dokladov o absolvovaní štúdia na všetkých školách a školských zariadeniach, ktoré sú súčasťou výchovno-vzdelávacej sústavy v Slovenskej republike. Slovenská republika uznáva rovnocenosť týchto dokladov. Pravidlá uvedené v tomto ustanovení sa týkajú aj dokladov o akademických a vedeckých tituloch a hodnostiach.
5. Slovenská republika vytvára podmienky pre katolícku výchovu detí v školách a v školských zariadeniach v súlade s náboženským presvedčením ich rodičov. Tento záväzok zahrňuje povinnosť plniť požiadavky rodičov na umožnenie katolíckej náboženskej výchovy na všetkých stupňoch základných škôl a na všetkých druhoch a typoch stredných škôl a školských zariadení a podporu katolíckych výchovných organizácií a hnutí mladých.
6. Katolícka cirkev má právo vyučovať náboženstvo na všetkých školách a školských zariadeniach, ktoré sú súčasťou výchovno-vzdelávacej sústavy Slovenskej republiky v súlade s podmienkami, ktoré ustanoví zmluva podľa ods. (9). Učiteľ náboženstva má v pracovno-právnom vzťahu rovnaké postavenie ako učitelia ďalších vyučovacích predmetov, ak splňa predpoklady ustanovené v právnom poriadku Slovenskej republiky pre učiteľov príslušného druhu a typu škôl. Nevyhnutnou podmienkou pre výkon pedagogickej činnosti učiteľa katolíckeho náboženstva vo všetkých školách je jeho poverenie Katolíckou cirkvou.
7. Osoby s katolíckym vierovyznaním majú vo výchovno-vzdelávacom procese právo uplatňovať svoje presvedčenie, pokiaľ ide o výchovu k rodičovstvu, v súlade so zásadami kresťanskej etiky. Tým nie sú dotknuté povinnosti tých-

- to osôb ustanovené právnym poriadkom Slovenskej republiky v oblasti výchovy a vzdelávania.
8. Svätá stolica bude uplatňovať vo vzdelávacom a výchovnom procese zásady náboženskej znášanlivosti, ekumenizmu a spolupráce a rešpektovať presvedčenie osôb iného náboženského vyznania a osôb bez náboženského vyznania.
  9. Ďalšie pravidlá, týkajúce sa škôl a školských zariadení uvedených v ods. (1), vyučovania katolíckeho náboženstva a katolíckej výchovy detí, katolíckej univerzity, bohosloveckých fakúlt, kňazských seminárov a rehoľných formačných ustanovizní ustanovia zmluvné strany osobitnými medzinárodnými zmluvami.

Článok 14

1. Katolícka cirkev má právo vykonávať pastoračnú službu v ozbrojených silách a policajných zboroch.
2. Kňazi, diakoni, rehoľníci, seminaristi a novici majú právo vykonávať povinnú vojenskú službu formou duchovnej služby v ozbrojených silách.
3. Príslušníci ozbrojených sil a príslušníci policajných zborov majú právo zúčastňovať sa na bohoslužbách v nedeľu a v dňoch prikázaných cirkevných sviatkov, ak to nie je v rozpore s plnením závažných služobných povinností. Ďalších náboženských obradov v čase zamestnania sa môžu zúčastňovať so súhlasom príslušného služobného orgánu.
4. Podrobnosti o výkone pastoračnej služby v ozbrojených silách a policajných zboroch a podrobnosti o výkone povinnej vojenskej služby, ako aj civilnej služby kňazov, diakonov, rehoľníkov, seminaristov a novicov, upravia zmluvné strany osobitnou medzinárodnou zmluvou.

Článok 15

Katolícka cirkev má právo vykonávať pastoračnú starostlivosť o veriacich v ústavoch na výkon väzby a v nápravnovýchovných ústavoch na výkon trestu odňatia slobody.

Článok 16

1. Katolícka cirkev má právo vykonávať pastoračnú, duchovnú, vzdelávaciu a výchovnú činnosť vo všetkých štátnych vzdelávacích, výchovných a zdravotníckych zariadeniach, štátnych zariadeniach sociálnych služieb, vrátane zariadení pre osoby s nariadenou ústavou výchovou a v štátnych zariadeniach vykonávajúcich liečbu a resocializáciu drogovo a inak závislých osôb v súlade s podmienkami dohodnutými medzi Katolíckou cirkvou a týmito zari-

adeniami. Slovenská republika zabezpečí primerané podmienky na výkon tohto práva. Osoby, ktoré sú v starostlivosti týchto zariadení majú právo zúčastňovať sa bohoslužieb v nedeľu a v dňoch prikázaných cirkevných sviatkov a slobodne vykonávať všetky náboženské úkony.

2. Zmluvné strany budú spolupracovať na uskutočňovaní spoločných projektov v oblasti zdravotnej starostlivosti, vzdelávania a výchovy a v oblasti starostlivosti o starých a chorých ľudí. Tieto projekty sa budú týkať škôl, výchovných a zdravotníckych zariadení, zariadení sociálnych služieb, zariadení vykonávajúcich liečbu a resocializáciu drogovo a inak závislých osôb. Svätá stolica garantuje, že Katolícka cirkev bude podporovať tieto projekty najmä personálne a Slovenská republika bude podporovať tieto projekty v primeranom rozsahu najmä materiálne a finančne.

Článok 17

1. Katolícka cirkev má právo vykonávať vzdelávaciu, výchovnú, vedecko-výskumnú, misijnú, charitatívnu, zdravotnícku a sociálnu činnosť. Toto právo zahŕňa aj zriadenie, vlastníctvo a prevádzkovanie zariadení tohto charakteru v súlade s podmienkami ustanovenými právnym poriadkom Slovenskej republiky.
2. Na zariadenia uvedené v ods. (1) sa vzťahujú rovnaké práva a povinnosti ako na štátne zariadenia rovnakého druhu v oblasti úhrad výkonov za zdravotnícku starostlivosť z povinného poistenia.
3. Svätá Stolica garantuje, že Katolícka cirkev sa bude podieľať na finančnom zabezpečení týchto zariadení. Rozsah finančného zabezpečenia cirkevných zariadení z prostriedkov štátneho rozpočtu upraví osobitná zmluva podľa čl. 20 tejto zmluvy.

Článok 18

1. Zmluvné strany uznávajú, že spoločenské informačné prostriedky sú dôležitým prostriedkom ochrany slobody myslenia a svedomia, ako aj náboženského presvedčenia a viery.
2. Zmluvné strany majú právo na slobodu prejavu, vrátane práva rozširovať svoje názory a podávať informácie slovom, písomom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom.
3. Katolícka cirkev má právo vlastniť prostriedky na vydavateľskú činnosť, rozhlasové, televízne a iné spoločenské informačné prostriedky a zariadenia, a užívať tieto prostriedky a zariadenia v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.

4. Katolícka cirkev má právo vstupovať v primeranom rozsahu do vysielania verejnoprávnych spoločenských informačných prostriedkov.

Článok 19

Katolícka cirkev môže nadobúdať vlastnícke právo k hnutel'ným i nehnuteľ'ným hmotným veciam, ako aj k nehmotným veciam, a má právo tieto veci scudzovať. Tieto práva sa môžu uplatňovať len v súlade s podmienkami ustanovenými právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Článok 20

1. Zmluvné strany uzavrú osobitnú medzinárodnú zmluvu o finančnom zabezpečení Katolíckej cirkvi.
2. Katolícka cirkev má právo organizovať kostolné zbierky. Príjmy z hospodárenia s takto získanými prostriedkami nepodliehajú zdaneniu, ani povinnosti verejného vyúčtovania.

Článok 21

1. Zmluvné strany sa budú podieľať na udržiavaní a obnove nehnuteľností nachádzajúcich sa na území Slovenskej republiky, ku ktorým má vlastnícke právo Katolícka cirkev a ktoré sú podľa právneho poriadku Slovenskej republiky kultúrnymi pamiatkami. Rozsah finančného zabezpečenia pri ich udržiavaní a obnove z prostriedkov štátneho rozpočtu Slovenskej republiky upraví osobitná zmluva podľa čl. 20 tejto zmluvy.
2. Katolícka cirkev má právo stavať a upravovať kostoly a cirkevné budovy v súlade s podmienkami ustanovenými právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Článok 22

Zmluvné strany potvrdzujú diplomatické zastúpenie Svätej stolice v Slovenskej republike na úrovni apoštolskej nunciatúry a diplomatické zastúpenie Slovenskej republiky pri Svätej stolici na úrovni veľvyslanectva.

Článok 23

Sporné otázky týkajúce sa výkladu alebo vykonávania tejto zmluvy budú zmluvné strany riešiť diplomatickou cestou.

Článok 24

1. Táto zmluva podlieha ratifikácii zo strany Svätej stolice v súlade s jej vlastnými procesnými pravidlami a ratifikáciu zo strany Slovenskej republiky v súlade

- s právnym poriadkom Slovenskej republiky.
2. Zmluva nadobudne platnosť dňom výmeny ratifikačných listín.

Článok 25

Táto zmluva sa môže meniť a dopĺňať na základe vzájomnej dohody zmluvných strán. Zmeny a doplnky sa musia vykonať písomnou formou.

Dané dňa 24. novembra 2000, vo Vatikáne, v dvoch pôvodných vyhotoveniach, každé v talianskom jazyku a slovenskom jazyku, pričom obidve znenia majú rovnakú platnosť.

Za Svätú stolicu

+Angelo Kardinál Sodano
Štátny tajomník Jeho Svätosti

Za Slovenskú republiku

Mikuláš Dzurinda
predseda vlády Slovenskej republiky

Burger, Guido (edit): Staatskirchenrecht in den neuen Bundesländern: Textsammlung – Verfassungen und Staatskirchenverträge; Staatskirchenrecht in Polen, Tschechien und Ungarn

Leipziger Universitätsverlag, Leipzig, 2000, s. 272.

Konfesní právo v nových spolkových zemích: Sbírka textů ústav a smluv z oblasti konfesního práva; Konfesní právo v Polsku, České republice a Maďarsku
The State Ecclesiastical Law in the New Federal States: Collected Texts of Constitutions and State-Church Agreements; State Ecclesiastical Law in Poland, Czech Republic and Hungary

Diritto ecclesiastico statale nei nuovi stati federali: La collezione di testi delle costituzioni e dei patti di diritto ecclesiastico statale; Diritto ecclesiastico statale a Polonia, Repubblica Ceca e Ungheria

V minulém roce vyšla v Lipsku zajímavá sbírka konfesněprávních předpisů nových spolkových zemí, jejíž součástí jsou i vybrané konfesněprávní předpisy Polska, České republiky a Maďarska.

Kniha je zahájena výkladem o konfesním právu, které platí v nových spolkových zemích (s. 7–15). Poté jsou otištěny články Základního zákona, které se týkají právních záruk svobody vyznání jednotlivce a s nimi spojených záruk svobody církví a náboženských společností, a přehled konfesního práva pěti nových spolkových zemí: Braniborska, Meklenburska-Předního Pomořanska, Sasky, Sasky-Anhaltska a Durynska (s. 17–191). U každé spolkové země jsou nejprve uvedena ustanovení její ústavy, která se týkají náboženské svobody. Poté jsou otištěny smlouvy z oblasti konfesního práva (Staatskirchenverträge) mezi spolkovou zemí a evangelickou zemskou církví nebo několika evangelickými zemskými církvemi působícími na jejím území a smlouvy mezi spolkovou zemí a Apoštolským stolcem uzavírané pro katolické instituce na daném území. U tří spolkových zemí jsou uvedeny smlouvy, které tyto země uzavřely s židovskými obcemi. Na s. 193–199 podávají autoři přehled nejnovější literatury věnované konfesnímu právu v nových spolkových zemích.

V druhé části knihy jsou uvedeny v německém překladu vybrané normy konfesního práva Polska (Konkordát mezi Svatým stolcem a Polskou republikou z 28. 7. 1993 a dva zákony o náboženské svobodě a o vztahu státu a Katolické církve z května 1989 (s. 201–254), České republiky (zákon č. 308/1991 Sb.,

o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, s. 255–264) a Maďarska (zákon č. IV z roku 1990 o svobodě svědomí, náboženské svobodě a o církvích, s. 265–272).

Kniha je cenným příspěvkem pro vědu konfesního práva v bývalých komunistických zemích, které nově tvoří svou konfesněprávní legislativu.

Mgr. Záboj Horák

***Urfus, Valentin: Právní dějiny na pražské právnické fakultě
(Jejich výuka od osvícenství do druhé světové války)***

Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, ediční středisko 2000,
s. 120.

***Legal History at the Law Faculty in Prague (Its Teaching from the Enlightenment
to the World War II)***

***Rechtsgeschichte an der Prager Juristischen Fakultät (Die Lehre von den
Aufklärung bis in den zweiten Weltkrieg)***

***Storia di diritto alla facoltà di giurisprudenza Praghese (La sua insegnazione
dall'illuminismo alla II^a guerra mondiale)***

V Edici Memorabilia iuridica, vydávané Právnickou fakultou Univerzity Karlových ve spolupráci s Pražským sdružením Jednoty českých právníků, vyšla jako třetí v řadě práce emeritního profesora právních dějin na téže univerzitě Valentina Urfuse „Právní dějiny na pražské právnické fakultě (Jejich výuka od osvícenství do druhé světové války)“. Práce je rozdělena do pěti kapitol: I. Právo a dějiny – odvěké partnerství?, II. Osvícenská univerzita, právní dějiny a český státoprávní patriotismus, III. Římské právo – propedeutická cesta k právnickému myšlení, IV. Právní dějiny národní, státní a teritoriální a V. Na okraj či spíše na rozhraní.

Autor v předmluvě píše: „Učebnicová literatura se ocitá často ve stínu dějin vědy, která se na univerzitě pěstovala. Následující odstavce by chtěly obrátit pozornost právě tímto směrem.“ Urfus skutečně činí z výkladu o učebnicích právněhistorických oborů pevnou páteř své práce. Nicméně tématem jeho práce není tento výklad, nýbrž výuka právních dějin na univerzitě, jak se měnila v čase, to jest její historie. Tomuto cíli slouží všechn výklad o učebnicové literatuře, který právě z tohoto cíle bere své oprávnění. Neboť jestliže je téma tem historie výuka právních dějin, pak jedním z hlavních pramenů jejího poznání jsou právě učebnice.

Jak je u Urfusových prací obvyklé, nejde v ní o to najít jednoduché hotové odpovědi, ale spíše otevřít čtenáři prostor k jeho vlastnímu přemýšlení o otázkách, které zvolené téma vyvolává a na které je vlastně samo odpovědí. V případě výuky se jedná o tři základní otázky: CO učit, JAK to učit a PROČ to učit, přičemž odpověď na poslední otázku dává obvykle odpovědi i na zbývající dvě předešlé. Nová Urfusova kniha sleduje tyto otázky s autorovou známou dů-

na právnické fakultě v době osvícenské konstituovala a v následujících do-
bách rozvíjela.

Nezbývá než dodat, že otázky po smyslu a podobě výuky právněhistorických oborů zůstávají nanejvýš aktuální.

S. Pšenička

Přírůstky do knihovny Společnosti pro církevní právo

Accessions to the library of the Church Law Society

Neue Bücher in der Bibliothek der Gesellschaft für Kirchenrecht

Accessioni nella biblioteca della Società di Diritto Canonico

Rádi bychom Vás upozornili na dvě zajímavé publikace vydané v loňském roce *Centrem pro studium demokracie a kultury* v Brně. Tato instituce si již dávno vydobyla pevné místo v odborných diskusích vedených o otázkách církevního života i dalších tématech, s nimiž se musí česká společnost vypořádat na nelehké cestě sebedotvoření se do společnosti občanského typu. Obě publikace mají charakter sborníku tvořeného příspěvky autorů z různých vědních oborů, byly vydány v edici *Historia Ecclesiastica* a věnují se nejnovějším církevním dějinám.

- Hanuš, Jiří – Stříbrný, Jan (edit.): **Stát a církev v roce 1950**, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2000, s. 143. Jedná se o sborník příspěvků z konference pořádané Českou křesťanskou akademii, Ústavem pro soudobé dějiny, Centrem pro studium demokracie a kultury ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským dne 21. 6. 2000 v Emauzském klášteře v Praze. Je otevřen úvodní prací editora Jiřího Hanuše (Dějiny církve v době poslední). Následuje příspěvek Karla Kaplana (Státní církevní politika 1948-1950), Jiřího R. Tretery (Nová právní situace církví a náboženských společností v roce 1950), Adolfa Rázka (Josef Toufar – oběť proticírkevní strategie režimu), Vojtěcha Vlčka (Perzekuce mužských řeholí 1948-1950), Jindřicha Z. Charouze (Internáční tábor Želiv), Edity Medelové (Perzekuce ženských řeholí v r. 1950), Zdeňka Boháče (Násilné zrušení řeckokatolické církve na počátku 50. let v Československu), Václava Vaška (Církev v zápasu s komunistickou totalitou na počátku 50. let), Jiřího Hanuše (Mezi martyriem a kolaborací. Několik poznámek k dějinám církve zdola v roce 1950) a Jiřího Trávníčka („Oni“ – k české poezii počátku 50. let).
- Hanuš, Jiří – Fiala, Petr (edit.): **Koncil a česká společnost**, Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2000, s. 185. Sborník vznikl v rámci grantového projektu Grantové agentury ČR „Moravský katolickismus ve 20. století“, završeného vědeckou konferencí v září minulého roku v Brně. Sborník je opatřen úvodním a závěrečným slovem editorů a rozdělen do tří částí. První, nazvaná *Společenské, politické a kulturní podmínky pokoncilního vývoje církve v Československu*, obsahuje příspěvek Pavla

Švandy (Šedesátá léta jako mýtus o osvobození) a Jana Holzera (Role katolické církve v komunistickém režimu. Kausa Československo). Do druhé části, nazvané *Vlivy II. vatikánského koncilu na vývoj vztahu státu a církve*, byl zahrnut příspěvek Františka X. Halase (Vztah státu a církve v Československu totalitního období ve světle vzpomínek kardinála Casaroliho), Petra Fialy a Jiřího Hanuše (Druhý vatikánský koncil v pohledu marxisticky orientovaných teoretiků a státních úředníků v komunistickém Československu), Petra Suchého (Odraz II. vatikánského koncilu v politice Československé strany lidové) a Jaroslava Cuhry (Dílo koncilové obnovy v kontextu státně-církevní politiky pražského jara). Do části třetí, nazvané *Teologické, pastorační a ekumenické změny v katolické církvi*, přispěli svými pracemi Ivan Štampach (Význam II. vatikánského koncilu), Miloslav Pojsl (Obnova Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci a vliv II. vatikánského koncilu na teologické vzdělání), František Kunetka (Liturgická reforma II. vatikánského koncilu a její realizace v moravských diecézích) a Martin T. Zikmund (Teologické a ekumenické aspekty II. vatikánského sněmu).

(spš)

Ze zahraničních časopisů

From Foreign Periodicals

Aus den ausländischen Zeitschriften

Dalle riviste estere

Zeitschrift für evangelisches Kirchenrecht, 46. Band, 1. Heft, März 2000

- Wrege, Wolf Reinhard** Rechtsverbindlichkeit ökumenischer Erklärungen?
Eine Untersuchung am Beispiel der Gemeinsamen
Erklärung zur Rechtfertigungslehre
- Hübner, Hans-Peter** Aktuelle Fragen zur Alterssicherung von Pfarren und
Kirchenbeamten

Zeitschrift für evangelisches Kirchenrecht, 46. Band, 2. Heft, Juni 2000

- Schilberg, Arno** Abberufung von Pfarrern nach § 84 Pfarrdienstgesetz
der EKU
- Böhland, Susanne** Kommunale Baulastverpflichtungen von dem Hinter-
grund des Einigungsvertrages

Folia theologica, vol. 11/2000

- Henrici, Peter** Die Enzyklika zum dritten Jahrtausend
- Vanyó, László** The Patristic Interpretation of ‚Redempti’
- Erdö, Péter** War die Kodifikation des Katholischen Ostkirchen-
rechts eine Latinisierung?
- Koncsik, Imre** Ist Theologie überhaupt eine Wissenschaft? – Ein
Dialog mit Gustav Siewerth
- Beran, Ferenc** Grundentscheidung und Todsünde
- Szuromi, Szabolcs** the Character of Juridical Personality of Monastery
- Anzelm** as a Community of Persons up to the 13th Century
- Csocsan de Váralja,
Eugene** The Just Income Distribution
- Török, József** Santo Stefano, il primo re D’Ungheria e l’organizza-
zione della Chiesa Ungherese

Dnes Vám představujeme:

Today we present you:

Heute stellen wir Ihnen vor:

Oggi vi presentiamo:

Institut konfesního práva při Společnosti pro církevní právo

The Church Law Society – Institute for State Ecclesiastical Law

Institut für Staatskirchenrecht der Gesellschaft für Kirchenrecht

L'Istituto di Diritto Ecclesiastico Statale presso la Società di Diritto Canonico

Institut konfesního práva při Společnosti pro církevní právo (IKP) je výzkumné pracoviště, které se zabývá sledováním české konfesněprávní legislativy a judikatury a poskytuje právní rady v koncepčních záležitostech církevním institucím. IKP byl založen 19. 6. 2000 na zasedání pracovního výboru Společnosti pro církevní právo jako její vědecké pracoviště. V současné době má sedm členů, z nichž každý zpracovává určitou konfesněprávní problematiku. Jedná se o následující oblasti: ústavní právo a ochrana náboženské svobody, financování, majetek, půdní fond, školství, zdravotnictví, sociální péče, vězeňství, manželské a rodinné právo, armáda, veřejné sdělovací prostředky. Moderátorem IKP je Doc. JUDr. Jiří R. Tretera, vědeckými pracovníky jsou Mgr. Jan Czernin, LL.M., Mgr. Záboj Horák, JUDr. Štěpán Hůlka, Stanislav Hykyš, Mgr. Pavel Rameš a Tomáš Zadražil.

IKP navázal spolupráci s Českou biskupskou konferencí a jejími komisemi, s Českou křesťanskou akademii, s Českobratrskou církví evangelickou a s Eku menickou radou církví v ČR. V posledním roce se IKP podílel na tvorbě připomínek k návrhu zákona o církvích, k návrhu školského zákona a vypracoval několik posudků k záležitostem financování církví a církevních právnických osob. IKP spolupracuje s podobnými institucemi v Německu, Velké Británii, na Slovensku a v USA.

Institut konfesního práva sídlí v Husově 8, 110 00 Praha 1 (internetové stránky <http://spcp.prf.cuni.cz>).

Mgr. Záboj Horák

Zprávy ze Společnosti pro církevní právo

News from the Church Law Society

Kurze Nachrichten der Gesellschaft für Kirchenrecht

Le notizie dalla Società di Diritto Canonico

Ve dnech 20. 1. až 25. 1. 2001 navštívil předseda naší Společnosti doc. J. R. Tretera Katolickou univerzitu Božského Srdce v Miláně. Prof. Giorgio Feliciani jej pozval, aby přednášel na právnické fakultě na téma *Právnické osoby v kanonickém právu* a *České konfesní právo*, vedl v koleji Augustinianum besedu o vztahu českých a italských dějin a účastnil se přípravy projektu publikace „*Il fenomeno religioso e il regime dei culti nel processo di democratizzazione dei Paesi dell' Europa*“, připravovaného pod záštitou italského ministerstva univerzit.

Dne 22. 2. 2001 uspořádala naše Společnost v rámci činnosti právní sekce ČKA přednášku s rozpravou pro místní skupinu České křesťanské akademie v Táboře. V Masarykově domě na Smetanově ulici v Táboře přednášel Doc. JUDr. Jiří R. Tretera na téma *Vztah státu a církvi dříve a dnes*.

Ve dnech 11. 3. až 13. 2001 se uskutečnila za účasti 115 odborníků z Německa a sousedních států 36. konference *Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche* v Mülheimu a. R., tentokráte na téma *Kirche und Kunst*. Naši právnickou fakultu zastoupili doc. J. R. Tretera a Mgr. Záboj Horák.

Dne 21. 3. 2001 se uskutečnil 32. večer v cyklu Působení práva v církvi a společnosti. Na boje kolem České televize z počátku tohoto roku jsme reagovali přednáškou redaktora Mgr. Michaela Otřísala nazvanou *Poslání veřejnoprávní televize v demokratickém státě*.

Ve dnech 6. 4. až 11. 4. 2001 navštívil naši Společnost prof. Dr. Giorgio Feliciani z Katolické university Božského Srdce v Miláně, předseda Consociationis Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo, se svou rodinou.

Dne 25. 4. 2001 přednášel člen naší Společnosti doc. JUDr. Jiří Kejř DrSc. na pozvání Ústavu právních dějin PF UK na téma „*Summae confessorum*“ (*literatura mezi právem a teologií*).

Dne 25. 5. 2001 se konala valná hromada SPCP a po ní následoval 33. večer našeho cyklu. V panelové diskusi na téma **Právní aspekty působení církví ve školství** vystoupili doc. Jiří R. Tretera, RNDr. Marie Civínová, CSc., z národního katechetického centra ČBK, RNDr. Vladimír Roskovec, CSc., ředitel JABO-Ku a Mgr. Jaroslav Kad'urek, ředitel Evangelické akademie.

Úmrtí

Dne 29. 3. 2001 zemřela příznivkyně naší Společnosti **prof. Vlasta Rejtharová M.A. (Oxon.)**, autorka učebnic angličtiny a francouzštiny, vdova po válečném pilotu pluk. Mgr. Stanislavu Rejtharovi. Odešla uprostřed aktivní překladatelské a pedagogické činnosti. Mnozí z nás vzpomínají na její častou pomoc v životě, slovem i skutky.

Zprávy z valné hromady

Přítomní členové SPCP obdrželi písemnou zprávu předsedy o činnosti SPCP za uplynulý rok, zprávu webmastera Adama Furka o obsahu internetových stránek a byli seznámeni se zprávou revizorů účtů. Valná hromada zprávu o činnosti i zprávu revizní schválila a udělila absolutorium odstupujícímu pracovnímu výboru.

Valná hromada zvolila vedení Společnosti v tomto složení:

Předseda Společnosti: P. Doc. JUDr. Jiří Rajmund Treter OP

Členové pracovního výboru: Rev. Mgr. Miroslav Brož
Mgr. Jan Czernin LL.M.
Adam Furek
Michal Heldenburg
Mgr. Záboj Horák, tajemník
JUDr. Štěpán Hůlka
Ing. Jana Mindlová CSc., zástupkyně předsedy
P. ICLic. Stanislav Přibyl
Stanislav Pšenička
Jan Šafránek
Tomáš Zadražil

Náhradníci: Adam Bašný
Jiří Jirsa
Marek Hannibal
Miloš Holub
Milan Kučera
Mgr. Pavel Rameš
Daniel Sprátek
Jiří Šouša
Ladislav Šouša

Revizoři hospodaření: Mgr. Prokop Jiří Beneš
Mgr. Vít Ossendorf

Zprávy po uzávěrce

Po uzávěrce tohoto čísla časopisu nám došla radostná zpráva, že v soutěži Karlovarských právnických dnů o prestižní ceny nejlepším právnickým časopisům v ČR a SR za rok 2000, jejíž výsledky byly vyhlášeny 8. 6. 2001 v Karlových Varech, se naše Revue církevního práva umístila na čtvrtém místě mezi 23 hodnocenými odbornými právnickými časopisy. Je to další úspěch po loňském zařazení na pátém místě. První tři místa zaujaly časopisy Bulletin advokacie (vyd. Česká advokátní komora), Podnikatel a právo (vyd. Komora komerčních právníků SR) a Právní rozhledy (vyd. C. H. Beck Praha). Autorskou cenu získal prof. JUDr. Dušan Hendrych a kol. za dílo „Právnický slovník“ (vyd. C. H. Beck).

Dále nám došla zpráva, že členové naší Společnosti P. ICLic. Marián Feduš z Popradu a P. ICLic. Jozef Marčin z Košic obhájili dne 7. 6. 2001 na právnické fakultě Katolické univerzity v Lublinu doktorát kanonického práva (ICDr.), oba *summa cum laude*. Vřele gratulujeme!

Dále blahopřejeme k úspěšnému ukončení studia na PF UK členům našeho vedení Mgr. Vítu Ossendorfovi a Mgr. Pavlu Ramešovi.

(thp)

INTERNETOVÁ STRÁNKA SPOLEČNOSTI PRO CÍRKEVNÍ PRÁVO

je přístupná na adrese:

<http://www.prf.cuni.cz/spolky/spcp>

v jednotlivých rubrikách najdete:

- 1.** Všeobecné informace o Společnosti pro církevní právo
(kontakt, složení orgánů, čestní členové, Stanovy společnosti)
- 2.** Informace o chystaných i již proběhnutých akcích
- 3.** Články z jednotlivých čísel časopisu Revue pro církevní právo
- 4.** Právní předpisy ČR z oblasti konfesního práva od roku 1855
do současnosti
(u norem vydaných po roce 1945 i jejich plná znění)
- 5.** Dokumenty z oblasti konfesního i církevního práva
- 6.** Seznam literatury a diplomových prací oboru
(průběžně doplňováno a rozšiřováno)
- 7.** Rubriku Odkazy na jiné www stránky
(Vysoké školy, vědecké instituce, knihovny etc.)

Stránka je průběžně doplňována a aktualizována.

Rovněž je s námi možný i kontakt přes e-mail:

SPCP@ius.prf.cuni.cz

*Toto číslo Revue církevního práva vychází
s finanční pomocí
Sozialwerk der Ackermann-Gemeinde.*

*Diese Nummer der Zeitschrift Revue církevního práva
(Revue für Kirchenrecht) wird dank der Hilfe vom Sozialwerk
der Ackermann-Gemeinde e. V. herausgegeben.*

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA

Vydává: Společnost pro církevní právo
ve spolupráci s Českou křesťanskou akademii

Adresa redakce: 110 00 Praha 1, Husova ul. 8
e-mail: SPCP@ius.prf.cuni.cz
<http://spcp.prf.cuni.cz>

Šéfredaktor: Jiří Rajmund Tretera

Výkonný redaktor: Stanislav Pšenička

Členové redakční rady: Jiří Georgiev
Michal Heldenburg
Záboj Horák
Štěpán Hůlka
Jana Mindlová
Stanislav Přibyl
Stanislav Pšenička
Jan Šafránek
Tomáš Zadražil

Grafická úprava obálky: Ing. arch. Josef Hyzler

Redakční uzávěrka tohoto čísla proběhla ke dni 31. 5. 2001.

Sazba: RNDr. Marcela Braunová, Nad Palatou 54, 150 00 Praha 5

Tisk: ÚZPI – repro odd., Slezská 7, 120 56 Praha 2

ISSN 1211–1635

MK ČR 7429